

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2001-2002

15 mei 2002

GEDACHTEWISSELING

**over de politieke actualiteit na de verkiezingen in Kosovo
met de heer Franklin De Vrieze, adviseur in Kosovo van de Organisatie voor Veiligheid
en Samenwerking in Europa**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden
uitgebracht door de heer Eloi Glorieux**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Luc Van den Brande.

Vaste leden :

de heren Freddy Sarens, Walter Vandenbossche, Luc Van den Brande, Johan Weyts ;

de heren Louis Bril, Peter Gysbrechts, Jacques Laverge, Stefaan Platteau ;

de heren Karim Van Overmeire, Christian Verougstraete, Miel Verrijken ;

de heren Peter De Ridder, Patrick Hostekint ;

de heer Frans Ramon ;

de heer Etienne Van Vaerenbergh.

Plaatsvervangers :

mevrouw Brigitte Grouwels, de heer Erik Matthijs, mevrouw Trees Merckx-Van Goey, de heer Jef Van Looy ;

de heren Julien Demeulenaere, Didier Ramoudt, Marc van den Abeelen, Paul Wille ;

mevrouw Hilde De Lobel, de heren Pieter Huybrechts, Luk Van Nieuwenhuysen ;

de heren Marcel Logist, Jacques Timmermans ;

de heer Eloi Glorieux ;

de heer Jan Roegiers.

INHOUD

Blz.

I. Inleidende uiteenzetting door de heer Franklin De Vrieze	4
– De parlementsverkiezingen van november 2001	4
– De inter-Albanese verhoudingen	5
– De verhouding tussen de Kosovo-regering en het VN-bestuur	5
– De positie van de Kosovo-Serviërs	6
– De positie van de overige minderheden in Kosovo	7
– De finale status van Kosovo	7
– Het profiel van de nieuwe regering van Kosovo	8
– Tanende internationale belangstelling voor Kosovo	9
II. Vragen en opmerkingen van de leden	9
II.1. Tussenkomst van de heer Kris Van Dijck	9
II.2. Tussenkomst van de heer Frans Ramon	10
II.3. Tussenkomst van de heer Freddy Sarens	10
II.4. Tussenkomst van de heer Patrick Hostekint	11
II.5. Tussenkomst van mevrouw Brigitte Grouwels	12
II.6. Tussenkomst van de heer Karim Van Overmeire	14
II.7. Tussenkomst van de heer Eloi Glorieux	15
II.8. Tussenkomst van de heer Miel Verrijken	15
III. Antwoorden van de heer Franklin De Vrieze	16
– Het lot van de resterende politieke gevangenen	16
– Het vraagstuk van de terugkeer van de vluchtelingen	17
– Mogelijkheden voor steunverlening vanuit Vlaanderen	17
– Kosovo als gebied dat in aanmerking komt voor ontwikkelingssamenwerking	18
– De economische situatie in Kosovo	19
– De verstandhouding binnen de nieuwe regeringsploeg en het proto-regeerprogramma ..	19
– Interactie met de aangrenzende regio's en landen	19
– Het debat over de uiteindelijke status van Kosovo	20
– De Quint-groep en de impact van de Westerse landen op Kosovo	20
– De Servische migratie	21
– Handhaven van de bestaande internationale grenzen	21
– "Institution building" door de internationale gemeenschap	21
– Ontbreken van een religieuze component in het Kosovo-conflict	22

DAMES EN HEREN,

In de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden werd op datum van donderdag 7 maart 2002 een gedachtewisseling gehouden met de heer Franklin De Vrieze, die als "Political Affairs Officer" actief is in het "Democratisation Department" van de "Political Party Development Division" van de OVSE-missie in Kosovo. Voorwerp van de gedachtewisseling was de politieke actualiteit in Kosovo na de parlementsverkiezingen en het recente akkoord over de verdeling van de belangrijkste politieke functies aldaar.

I. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER FRANKLIN DE VRIEZE

De heer Luc Van den Brande, voorzitter : Ik heet onze gast, die overigens zo goed als rechtstreeks vanuit Kosovo tot bij ons komt, hartelijk welkom, en dank hem voor de moeite die hij zich wil getroosten om ons uit de eerste hand in te lichten over de actuele situatie van een gebied dat het Vlaams Parlement in het algemeen, en deze commissie in het bijzonder, toch steeds nauw aan het hart gelegen heeft. Ik bemerk onder het publiek ook twee ex-collega's, de heren Ulburghs en Sleeckx, die zich beiden reeds sedert jaren inzetten voor Kosovo. Ook hen heet ik vanzelfsprekend hartelijk welkom in ons midden.

De heer Franklin De Vrieze : Ik wens vooreerst de commissie te danken voor de mogelijkheid die mij geboden wordt om vandaag met u allen van gedachten te wisselen over de recentste evoluties in Kosovo. Vanuit Vlaanderen, vanuit het Vlaams Parlement en vanuit de Vlaamse regering is er de voorbije tien jaar eigenlijk een constante betrokkenheid geweest op de gebeurtenissen en evoluties in Kosovo. De heer Ibrahim Rugova, die afgelopen maandag tot president van Kosovo is verkozen, is ook herhaaldelijk in Vlaanderen en het Vlaams Parlement geweest. Mijn toelichting over de recente evoluties in Kosovo kadert met andere woorden in een lange traditie van Vlaams-Kosovaarse betrokkenheid.

Ik ben momenteel werkzaam voor de OVSE, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, als contactpersoon met het nieuw verkozen Kosovo-parlement.

Ik wil vooreerst kort de huidige stand van zaken schetsen aangaande vooral de politieke evoluties, om daarna ook even in te gaan op de mogelijkhe-

den die Vlaanderen heeft qua ondersteuning van initiatieven in Kosovo. Maar ik vermoed dat dat laatste ook door de commissieleden zelf aan de orde zal gebracht worden tijdens het vraag-en-antwoordgedeelte.

– *De parlementsverkiezingen van november 2001*

Kosovo wordt momenteel in eerste instantie bestuurd door de Verenigde Naties op basis van resolutie 1244. Het was overigens deze resolutie die in 1999 een einde maakte aan de oorlog. Die resolutie voorziet dat de Verenigde Naties democratische structuren van zelfbestuur tot stand zullen brengen.

Dat zijn in eerste instantie – dat wil zeggen ongeveer twee jaar terug – democratisch verkozen gemeenteraden geweest, en vorig jaar, meer bepaald op 17 november 2001, zijn er dan voor het eerst in twaalf jaar ook democratische parlementsverkiezingen geweest. In het toen verkozen parlement zijn alle etnische gemeenschappen van Kosovo vertegenwoordigd. Alle etnische gemeenschappen hebben trouwens ook deelgenomen aan de verkiezingen, en de verkiezingsdag zelf is zonder incidenten verlopen. De opkomst voor deze verkiezingen beliep in globaal 63 procent, waarbij ook onder de Kosovo-Servische bevolking een opkomst van 57 procent werd behaald.

De verkiezingsresultaten zelf waren ook uiterst interessant. De LDK, de partij van Ibrahim Rugova, werd met 45 procent van de stemmen de grootste partij ; gevolgd door de PDK, de partij van ex-UCK-leider Hacim Thaci, met 25 procent ; op haar beurt gevolgd door de Servische coalitie "Terugkeer" met 11 procent, en tenslotte de AAK (de Alliantie voor een Betere Toekomst van Kosovo) van ex-UCK-commandant Ramush Haradinaj met 7 procent.

Dit geeft meteen ook aan welke de belangrijkste politieke krachten zijn binnen het Kosovo-parlement, dat zijn historische openingszitting heeft gehouden op 10 december 2001 (niet toevallig ook de dag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens). Deze openingszitting ontleende haar historische betekenis vooral aan het feit dat hier voor het eerst twee parallelle politieke systemen opnieuw samen kwamen. De afgelopen tien jaren was er immers enerzijds een Servisch bestuur, met parallel daaraan een volledige – "ondergrondse" – Albanese politieke structuur.

Diverse belangrijke uitdagingen en problemen wachten momenteel echter nog op een oplossing. Ik wil er daarvan een drie à viertal schetsen.

– *De inter-Albanese verhoudingen*

Een eerste uitdaging van formaat betreft de kwestie van de inter-Albanese verhoudingen. De verhouding tussen de verschillende Albanese partijen onderling, met andere woorden. Het belang hiervan mag blijken uit het feit dat we de voorbije drie maanden een erg verbeterd strijd hebben gezien tussen vooral de LDK van Rugova enerzijds en de PDK van Hacim Thaci anderzijds. Die strijd ging meer bepaald over de verkiezing van de president en de eerste minister van Kosovo. Er weze daarbij opgemerkt dat voor de president van Kosovo een voornamelijk ceremoniële functie is weggelegd waarbij hij dus niet echt reële macht heeft, maar wel dé vertegenwoordiger van Kosovo is. De echte bevoegdheden berusten bij de eerste minister. De LDK, is met haar 47 zetels op een totaal van 120 parlementszetels wel de grootste partij, maar heeft geen absolute meerderheid. Een coalitie was dus onvermijdelijk. De PDK had 26 zetels verworven, de AAK 8 zetels, en de Servische coalitie terugkeer had naast de 12 zetels die ze rechtstreeks had gehaald, ook nog eens recht op 10 voorbehouden zetels. In de voorlopige grondwet van Kosovo worden voor de diverse minderheden immers telkens een aantal zetels gereserveerd. Daardoor kwam de Servische coalitie qua zetelaantal dus op de derde plaats te staan.

Hoewel Ibrahim Rugova de enige kandidaat voor het presidentschap was, kreeg hij bij de eerste drie stemrondes – om verschillende redenen – toch geen meerderheid achter zijn naam. De Servische coalitie wilde met name niet voor hem stemmen zolang hij de eis voor onafhankelijkheid niet opgaf. Terwijl de PDK en de AAK weigerden voor hem te stemmen zolang er geen coalitieakkoord was, dat wil zeggen : zolang er geen akkoord was over de verdeling van de drie topfuncties (president, eerste minister en parlementsvoorzitter). Dat laatste had dan weer te maken met de onderscheiden legitimiteitsclaims die naar voor werden gebracht. De LDK baseerde haar aanspraken op het feit dat ze de grootste fractie in het parlement vormde, en daarmee – zonder een parlementaire meerderheid te halen – ook de meerderheid van de uitgebrachte Kosovo-Albanese stemmen (57 %) achter zich had. Volgens de LDK had ze dus wel degelijk een mandaat om Kosovo te besturen. De PDK formuleerde een andere legitimiteitsclaim. Daarbij werd gesteld dat niet alleen naar de verkiezingsuitslag mocht worden gekeken, maar dat men ook het feit in aan-

merking diende te nemen dat zij degenen waren die effectief gewapenderhand hadden gevochten voor de bevrijding van Kosovo. Als bevrijders van Kosovo achtten zij zich dan ook gerechtigd om deel te nemen aan de eerste democratische regering van Kosovo. Conceptueel waren er dus twee geheel onderscheiden ideeën over wie er nu precies een mandaat had om Kosovo politiek te besturen. Daarnaast speelde uiteraard ook een persoonlijk conflict mee tussen Ibrahim Rugova en Hacim Thaci. En aangezien dat conflict al bijna tien jaar lang aansleept, ware het wat onrealistisch om te verwachten dat men het nu op een termijn van twee à drie maanden volledig terzijde zou kunnen schuiven.

Na maandenlang onderhandelen, en vooral heel erg zware druk van de Amerikaanse delegatie in Pristina (die samen met enkele andere landen – met name : Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland en Italië – de zogenaamde "Quint-groep" vormt), stond men wel al erg dicht bij een akkoord. De doorbraak kwam er toen vanaf 14 februari 2002 de nieuwe VN-vertegenwoordiger, Michael Steiner, de teugels in handen nam. Het akkoord dat hij wist te forceren hield in dat Ibrahim Rugova president zou worden, dat dokter Bajram Rexhepi eerste minister zou worden en dat Nexhat Daci bevestigd zou worden in zijn functie van parlementsvoorzitter. Later kan ik dan desgewenst nog even ingaan op het profiel van de nieuwe regering.

Het uitbouwen van een pragmatische werkrelatie tussen de verschillende Kosovo-Albanese partijen was dus duidelijk de eerste ernstige uitdaging waar men voor stond. Ik moet daar nog aan toevoegen dat, gezien de voorgeschiedenis, bij de internationale gemeenschap het aanvoelen leeft dat er een reëel risico bestaat dat de Kosovo-regering wel eens door interne strijd verlamd zou kunnen raken.

– *De verhouding tussen de Kosovo-regering en het VN-bestuur*

De tweede basiskwestie is de verhouding tussen de nieuwe regering en de Verenigde Naties. Er is een bevoegdheidsverdeling opgesteld waarbij de nieuwe regering bevoegd is voor openbaar bestuur, economie, post, telecommunicatie, gezondheidszorg en onderwijs. Maar een groot aantal zogenaamde "voorbehouden" bevoegdheden blijven bij de VN berusten, zo onder meer : justitie, politie, financiën en buitenlands beleid. En zal dus een moeilijke evenwichtsoefening moeten gemaakt worden tussen de twee centrale instanties.

De VN verklaren wel bereid te zijn om de meerderheid van hun bevoegdheden over te dragen aan de nieuwe regering, maar de Kosovo-politici zelf zijn soms nogal sceptisch aangaande hun mogelijkheden om bepaalde taken uit te oefenen. Ze zien immers niet onmiddellijk mogelijkheden om de levensomstandigheden in Kosovo op een substantiële wijze te kunnen verbeteren. De redenen daarvoor zijn niet moeilijk te vinden : er is de zwakke economie, een hoge (tussen 60 en 70 percent) werkloosheid en de armoede. Naast die structurele problemen mag ook niet uit het oog verloren worden dat de Kosovaarse politici zelf ook kampen met een markant tekort aan beleidsplannen of, met andere woorden, geen duidelijke politieke agenda hebben. Ook daarvoor ligt de verklaring overigens voor de hand. De voorbije tien à twaalf jaar hebben de Kosovo-Albanese politici niet deelgenomen aan het bestuur. Ze zijn dus niet in de gelegenheid geweest om beleidservaring op te doen, wat zich nu wat wrekt.

De verhouding tussen de nieuwe regering en de Verenigde Naties zou de komende maanden en jaren dan ook wel eens wat gespannen kunnen worden. Inzoverre de regering er niet zou in slagen om de hoge verwachtingen van de bevolking in te lossen zou een legitimiteitsdispuut met de VN wel eens gezien kunnen worden als een handige bliksemafleider of uitlaatklep voor die spanningen. Ik denk dan ook dat het belangrijk is dat er meer bevoegdheden worden overgedragen van de VN naar de nieuwe regering, terwijl de nieuwe politici ondertussen hun gebrek aan bestuurservaring zouden moeten trachten te ondervangen door beroep te doen op de expertise van de talrijke internationale organisaties die in Kosovo aanwezig zijn.

– *De positie van de Kosovo-Serviërs*

De derde grote uitdaging waar Kosovo voor staat betreft de positie van de Serviërs in Kosovo. Zoals u weet is een groot deel van hen Kosovo ontvlucht naar Servië-Montenegro, terwijl de achtergeblevenen in door de KFOR bewaakte enclaves verblijven of in de noordelijke sector van Kosovo wonen. De internationale gemeenschap heeft het voorbije jaar enorme inspanningen gedaan om de Serviërs te bewegen deel te nemen aan de verkiezingen. Het belang hiervan ligt voor de hand. Hun deelname impliceert immers dat de legitimiteit van de Kosovaarse regering voor geheel Kosovo kan gelden. Mochten de Serviërs niet hebben deelgenomen aan de verkiezingen, en bijgevolg ook geen verkozenen hebben gehad in het parlement, dan zou een opdeling van Kosovo voor de hand liggend geweest zijn. Dit laatste is niet gebeurd, wel inte-

gendeel : ze hebben een – zelfs vrij aanzienlijke – vertegenwoordiging in het parlement van Kosovo.

De onderhandelingen daarover zijn gevoerd met de nieuwe regering in Belgrado. Deze was er ten eerste voor beducht dat het nieuwe Kosovo-parlement zou overgaan tot het uitroepen van de onafhankelijkheid. Helemaal in de lijn van resolutie 1244 werd echter duidelijk gesteld dat het hier om verkiezingen ging voor "interimstructuren", d.w.z. structuren die in de tussenperiode (dus vóór de finale status van Kosovo wordt vastgelegd) in essentie bevoegd zijn voor het op gang trekken van een sociaal-economisch programma ter verbetering van de levensomstandigheden in Kosovo. Deze interimstructuren zijn echter *niet* bevoegd om een uitspraak te doen over de finale status van Kosovo. De finale status van Kosovo blijft dus open. Op dit moment maakt Kosovo in naam dus nog deel uit van Joegoslavië, maar in de praktijk staat het voor een interimperiode gewoon onder VN-bestuur. Wat er na de interimperiode gebeurt – onafhankelijkheid of herintegratie in Joegoslavië – blijft vooralsnog een open vraag, die op een later te bepalen datum haar beslag dient te krijgen. Maar op dat punt vroeg Belgrado dus wel de garantie dat Kosovo ook in de toekomst nooit onafhankelijk zou worden. Deze garanties kon en wou de VN echter niet geven, aangezien het in deze louter om interiminstituten ging. Wél werd de oprichting van een speciaal bureau toegezegd, dat de terugkeer van de Servische vluchtelingen moest begeleiden en versnellen. Tevens werd toegezegd dat er meer buitenlandse rechters en aanklagers zouden gevraagd worden voor Kosovo. Aangezien het juridisch systeem in Kosovo hoofdzakelijk bestaat uit lokale rechters, leeft immers de vrees dat in een inter-etnisch dispuut tussen een Serviër en een Albanees, de etnische achtergrond van de behandelende rechter vrijwel steeds doorslaggevend zal zijn. Door met buitenlandse aanklagers en rechters te werken, neutraliseert men dit probleem. En tenslotte is er ook een speciaal bureau opgericht, het "Housing and Property Directorate" van UNMIK, dat eigendomsclaims van uit hun huizen gezette Serviërs moet proberen op te lossen.

De deelname van de Kosovo-Serviërs aan de verkiezingen is dus gekomen door een akkoord met Belgrado, en niet met de Kosovo-Servische politici. De reden daarvoor was dat de Kosovo-Serviërs, gezien hun precaire situatie, zelf om assistentie van Belgrado hadden gevraagd. De hoofdrolspeler in Belgrado inzake de Kosovo-kwestie is de vice-eerste minister van Servië, Covic, die de Kosovo-portefeuille heeft gekregen. Deze is erin geslaagd om

een coalitie te smeden uit het traditioneel erg versnipperde Servische politieke landschap.

De terugkeer van Servische vluchtelingen lokt vanzelfsprekend erg heftige reacties uit bij de Kosovo-Albanen. De uitvoerbaarheid van de terugkeerplannen zal dan ook afhangen van de overtuigingskracht van de internationale gemeenschap, maar vooral ook van de overtuigingskracht van lokale Kosovo-Albanese politici om de terugkeer van niet bij oorlogsmisdaden betrokken Servische burgers voor te stellen als niet-bedreigend voor de identiteit van Kosovo, maar integendeel als bijdragend tot het multi-etnisch karakter van Kosovo. De terugkeer van de Servische politie of het Joegoslavische leger daarentegen, is iets wat met absolute stelligheid wordt afgewezen door de NAVO, de KFOR en de VN. Dit zowel om politieke als om veiligheidsredenen.

– *De positie van de overige minderheden in Kosovo*

Naast de problematiek van de Servische minderheid in Kosovo, mogen ook de andere daar aanwezige minderheden niet uit het oog verloren worden. Het gaat daarbij om : Roma, Ashkali, Turken, Egyptenaren, Bosniaks en Gorani. Een heel breed scala aan minderheidsgroepen dus, die zich qua levensomstandigheden soms in een vrij precarie situatie bevinden, maar die politiek gezien anderzijds een vrij comfortabele positie bekleden. Ze hebben alles samen 13 parlementsleden op een totaal van 120, drie daarvan zijn rechtstreeks verkozen, terwijl tien parlementszetels hen worden toegekend op basis van het systeem van voorbehouden zetels. Die minderheden hebben overigens ook een vertegenwoordiging in het presidium van het parlement. Dit parlementsvoorzitterschap bestaat uit zeven leden, twee daarvan zijn Serviërs en een daarvan is een vertegenwoordiger van de niet-Servische minderheden.

Cruciaal voor de rechten van de minderheden is het comité dat zich zal buigen over de rechten en de belangen van "de gemeenschappen", onderverstaan : de niet-Albanese gemeenschappen in Kosovo. Dit komt neer op een soort van informele alarmbelprocedure, die ervoor zorgt dat de minderheden de mogelijkheid hebben om in elk stadium van de wetgeving een advies te geven over de in voorbereiding zijnde wet, in de mate dat deze hun vitale belangen dreigt te schaden. Hoewel ze geen vetorecht hebben om de aanneming van een wet te voorkomen, is het wel zo dat elke wet ondertekend en afgekondigd moet worden door de Buitengewone Vertegenwoordiger van de VN, de heer Steiner,

die een uitgesproken negatief advies van de gezamenlijke minderheidsgroepen niet snel naast zich neer zal leggen. In die zin hebben de niet-Albanese bevolkingsgroepen dus toch wel een vrij sterke positie.

– *De finale status van Kosovo*

Tot slot dient ook nog even de finale status van Kosovo aangeraakt te worden. Deze finale status is, zoals hoger reeds gezegd, nog open. De internationale gemeenschap wacht zich er ook angstvallig voor om enig initiatief te nemen dat zelfs maar de indruk zou kunnen wekken dat deze finale status definitief een bepaalde richting wordt uitgestuurd. Maar anderzijds doen zowel Pristina als Belgrado dat natuurlijk wel ; de beide streven naar een zo goed mogelijke uitgangspositie in het debat over de finale status. De aanpak van de Servische vice-eerste minister, Covic, bestaat er daarbij in om, samen met de internationale gemeenschap, en via bedachtzaam, intelligent en diplomatiek gemanoeuvreeer Kosovo opnieuw onder het bestuur van Belgrado te brengen. Dat dit zijn doelstelling is, heeft hij trouwens ook reeds alsdusdanig gezegd. Van de andere kant stellen zowel president Rugova als de nieuwe eerste minister van Kosovo, Bajram Rexhepi, dat voor hen de onafhankelijkheid van Kosovo de te benaastigen doelstelling blijft.

De internationale gemeenschap heeft beide stellingen tot nog toe krachtig verworpen, maar het moge duidelijk zijn dat dit debat over de finale status stil aan meer en meer aan momentum zal winnen. Ik denk dienaangaande dat men gerust kan stellen dat de basistegenstelling inzake het Kosovo-conflict ongewijzigd is gebleven, ook na de Kosovo-oorlog en ook na de democratisering in Servië. Die basistegenstelling bestaat er immers in dat de Kosovo-Albanen aandringen op het zelfbeschikkingsrecht, terwijl de Kosovo-Serviërs en Belgrado aandringen op de in stand houding van de territoriale integriteit van Servië en Joegoslavië. Deze standpunten staan vanzelfsprekend diametraal tegenover elkaar, zodat men als voorlopige oplossing dan maar geopteerd heeft voor zelfbestuur onder internationaal toezicht. Dit systeem is trouwens ook voor onbepaalde tijd van kracht. Significatief is in dit opzicht dat in de teksten die voortkwamen uit de mislukte onderhandelingen in Rambouillet (net voor het begin van de bombardementen) nog sprake was van een interimperiode van drie jaar, daar waar nu helemaal geen einddatum meer is voorzien in resolutie 1244.

De vraag is uiteraard welke instantie er zal moeten beslissen wat er staat te gebeuren na die interimpe-

riode. In Rambouillet werd daarover al zwaar geredetwist : de Kosovo-Albanese delegatie drong aan op een referendum over die kwestie, iets wat de toenmalige onderhandelaars niet echt zagen zitten. De conclusie was toen dat men de wil van de bevolking in overweging zou nemen als één van de cruciale factoren, maar dit zou dan wel in balans gebracht worden met de zorg voor regionale stabiliteit. De reden voor dat laatste is vanzelfsprekend dat de internationale gemeenschap vreest voor een soort van domino-effect : indien Kosovo onafhankelijk zou worden, zou zulks immers een invloed kunnen hebben op andere wankele Balkanlanden zoals Bosnië of Macedonië. Het is daarbij wel interessant dat de Kosovo-Albanen precies het tegendeel argumenteren ; zij zeggen dat onafhankelijkheid net zal bijdragen tot stabiliteit omdat daarvoor de grenzen van Kosovo én de eindbestemming van Kosovo duidelijk zullen worden. Volgens mij is het realistisch om te verwachten dat Belgrado in elk geval niet naar Kosovo zal kunnen terugkeren in een "bestuurscapaciteit", maar tevens moge het duidelijk zijn dat de internationale erkenning van de onafhankelijkheid van Kosovo al evenmin op de agenda staat. Waarschijnlijk zal de huidige tussenoplossing dus nog geruime tijd moeten meegaan.

Daar waar iedereen stelt dat het heel wat tijd zal vergen vooraleer men tot een oplossing komt aangaande de definitieve status van Kosovo, zou er ook wel eens een tijdsdruk kunnen ontstaan naar aanleiding van de evoluties in de kwestie Montenegro. Volgens resolutie 1244 maakt Kosovo deel uit van Joegoslavië, dat volgens sommigen als staat op de helling komt te staan ingeval Montenegro onafhankelijk zou worden. Hetgeen overigens meteen ook voor een stuk de legitimiteit van resolutie 1244 zou ondergraven, en hetgeen de aanspraken van de Kosovo-Albanen om onafhankelijk te worden zou versterken. Belgrado is het met die redenering vanzelfsprekend niet eens. Daar stelt men dat mocht Joegoslavië ophouden te bestaan, Servië de legitieme opvolgerstaat zou zijn, hetgeen een status quo zou impliceren voor het statuut van Kosovo. Ik denk dus dat het debat over de status van Kosovo inderdaad in een stroomversnelling kan raken indien Montenegro nú onafhankelijk wordt. Dat blijft trouwens hoe dan ook mogelijk, zelfs als er – onder druk van Javier Solana en de EU – een akkoord wordt gesloten, waarvan we nog zullen moeten zien hoelang het zal standhouden en in welke mate het geïmplementeerd kan worden.

Het is mijn persoonlijke opinie dat het niet aangegeven is om het debat over de finale status van Kosovo nog veel langer op de lange baan te schuiven.

Men gebruikt dikwijls de precare situatie van de minderheden, en tot onlangs ook de moeilijkheden om een regering te vormen, als argumenten om een en ander nog wat uit te stellen. Het bepalen van de status van Kosovo hoeft, mijns inziens, niet noodzakelijk een bedreiging voor de stabiliteit van de regio te zijn, indien dit tenminste heel nauwgezet wordt voorbereid en begeleid. De huidige onzekerheid omtrent waar het met Kosovo uiteindelijk naartoe zal gaan, maakt Serviërs en Albanen in Kosovo – in functie van hun respectievelijke doelstellingen – op heden immers tot tegenstanders van elkaar. Om in deze kwestie vooruitgang te boeken, lijkt het mij vooral belangrijk dat er een internationale conferentie komt over Kosovo, die de wil van de bevolking als cruciale factor in aanmerking neemt, en daarnaast vooral ook op zoek gaat naar formules om de andere belangen en de bekommernis inzake stabiliteit daarmee te verzoenen. Dat is mijns inziens de beste weg vooruit, maar de internationale gemeenschap is daar vooralsnog niet van overtuigd. Er zal dan ook nog heel wat discussie nodig zijn binnen die internationale gemeenschap om een coherente visie te formuleren aangaande de te volgen weg.

– *Het profiel van de nieuwe regering van Kosovo*

Tenslotte ook nog een paar woorden over de nieuwe regering. De eerste minister is dokter Bajram Rexhepi die burgemeester was van Zuid-Mitrovica van juni 1999 tot de gemeenteraadsverkiezingen in oktober 2000. Hij is een gematigd man. Als geneesheer verwierf hij een reputatie doordat hij tijdens de oorlog – overigens zonder direct bij de vijandelikheden betrokken te zijn – zowel gewonde soldaten van het UCK als burgers verzorgde. Hij is lid van de PDK van Hacim Thaci, maar heeft geen positie in de centrale bestuursorganen van die partij, en is er in het verleden ook niet voor teruggeschrokken om kritische uitlatingen te doen aan het adres van Hacim Thaci. In die zin was hij als figuur dan ook aanvaardbaar voor de LDK.

De verdeling van de ministerposten verdient ook onze aandacht. Er zijn in de regering tien ministers : daarvan werden er vier aangeduid door de LDK (zijnde 3 van de LDK zelf en¹ van de Albanese christen-democratische partij), twee zijn van de PDK, twee van de AAK, één vertegenwoordigt de niet-Servische minderheden (hij is meer bepaald afkomstig uit de Vatan-coalitie van de Bosniaks en de Gorani), en één ministerpost is voorbehouden voor de Servische coalitie. Die tien minis-

¹ Voorstel van resolutie betreffende de samenwerking met Kosovo, *Parl. St. VI. Parl.*, 2000-2001, nr. 779/1-2.

ters zullen samen met de eerste minister het bestuur moeten waarmaken.

– *Tanende internationale belangstelling voor Kosovo*

Vermoedelijk gaan ze ook een nogal moeilijke periode tegemoet, aangezien de internationale betrokkenheid bij de Kosovo-problematiek – vooral ten gevolge van de gebeurtenissen in Afghanistan – duidelijk vermindert. Dit laat zich onder andere voelen in een drastische daling van de financiële ondersteuning voor Kosovo. De nood blijft nochtans bijzonder hoog, vooral voor wat het geconsolideerde Kosovo-budget betreft. Een groot deel van de materiële wederopbouw (bruggen, wegen, huizen e.d.m.) is voltooid, maar vooral de sociale noden blijven enorm.

Per 1 april zullen bijvoorbeeld voor het eerst sinds het einde van de oorlog opnieuw pensioenen worden uitbetaald. Men dient daarbij in gedachten te houden dat de mensen die tot het einde van de oorlog pensioenbijdragen hebben betaald aan het Servisch bestuur, nu helemaal geen pensioen krijgen, aangezien met het vertrek van de Serviërs tegelijk ook de pensioenkas verdween. De ouderen vielen daardoor volledig ten laste van hun familieleden. De UNMIK zal nu voor het eerst pensioenen uitbetalen, maar ziet zich daarbij verplicht de tering naar de nering te zetten. Gezien de beperkingen van het Kosovo-budget zal het pensioen niet meer dan ongeveer 40 D-mark (of ongeveer 800 Belgische frank van vroeger) bedragen. Het hoeft daarbij geen betoog dat dit lage bedrag tot heel wat onvrede leidt bij de betrokkenen.

De sociale noden gaan daarenboven verder dan alleen maar de pensioenkwestie. Er zijn met name ook problemen voor wat de gezondheidszorg en het onderwijs betreft. Op sociaal vlak gaat Kosovo dus ongetwijfeld een moeilijke periode tegemoet, waarin de blijvende steun van de internationale gemeenschap cruciaal zal zijn. Het mag in elk geval niet zo zijn dat men de oorlog zou winnen, maar de vrede verliezen. De verworvenheden van het nieuwe Kosovo moeten nu m.a.w. ook geconsolideerd kunnen worden. Tot zover mijn inleiding.

De voorzitter : Ik dank u voor dit zeer duidelijke en goed gestructureerde overzicht, waarmee u ons toch wat inzicht verschaft hebt in de achtergronden en de verhoudingen die meespelen in de Kosovo-kwestie. De kernvraag aangaande de toekomst van Kosovo werd hier eveneens goed geduid, terwijl ook de huidige sociale noden goed uit de verf kwa-

men. Ongetwijfeld zal dit het debat een heel stuk verlevendigen.

II. VRAGEN EN OPMERKINGEN VAN DE LEDEN

II.1. Tussenkomst van de heer Kris Van Dijk

De heer Kris Van Dijk : Ik wil vooreerst ook de heer De Vrieze danken voor zijn verhelderende uiteenzetting. Ik heb daarnaast vooral twee concrete vragen.

U hebt het in uw betoog onder andere gehad over de terugkeer van de Servische vluchtelingen, maar ik meen te weten dat er ook nog steeds heel wat Albanese Kosovaren na de oorlog niet naar huis zijn teruggekeerd. Een aantal van hen verblijven trouwens in ons land. Hoe zit het met hun terugkeer ? Velen onder hen zitten met levensgrote vragen. Is er ook voor hen voldoende opvang voorzien, en wordt een en ander wel op een voldoende gecoördineerde manier aangepakt ?

Mijn tweede vraag betreft het wat uit de actualiteit verdwijnen van Kosovo. Ook u hebt daarop gealludeerd. Nu de BBC en CNN zijn vertrokken naar nieuwe slagvelden, wordt Kosovo opnieuw voor een deel aan zijn lot overgelaten. De te lenigen sociale nood is er nochtans niet echt minder op geworden. In Vlaanderen hebben we het geluk dat er een aantal mensen zijn, onder andere van het Kosovo-comité, die zich blijvend met deze problematiek bezig houden, en ook in dit Vlaams Parlement werd en wordt de Kosovo-problematiek regelmatig aan de orde gesteld. Ondertussen is er ook een Kosovaars parlement en een Kosovaarse regering op de been gebracht. Ziet u mogelijkheden tot samenwerking tussen Vlaanderen en Kosovo, en specifiek tussen het Vlaams Parlement en het Kosovaarse Parlement ? Ik wijs er daarbij ook op dat er hier intern nogal wat gediscussieerd is over de status van bepaalde gebieden binnen Europa vis à vis de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. De bottom line bleek dienaangaande telkens te zijn dat gebieden binnen Europa hoe dan ook niet in aanmerking kwamen voor hulp vanuit het beperkte Vlaamse budget voor ontwikkelingssamenwerking. Nochtans zijn er organisaties, o.a. het reeds hoger-gevoemde Kosovo-comité en de Balkanactie van de gemeenten, die op grond van een stevige argumentatie, kunnen bewijzen dat bepaalde Balkanregio's, waaronder Kosova, ook op wereldschaal tot de armste regio's behoren. In het licht hiervan dringt een herclassificatie van de betrokken regio's

zich dan ook op. Mee omdat een dergelijke herclassificatie nogal wat repercussies kan hebben voor de mogelijkheden die al dan niet worden geboden in het kader van het Vlaamse beleid.

II.2. Tussenkoms van de heer Frans Ramon

De heer Frans Ramon : Ik heb maar enkele punctuele vragen voor de heer De Vrieze. Deze vragen zijn geïnspireerd op een recent bezoek dat ik, samen met enkele andere parlementsleden, aan Kosovo heb gebracht.

Een eerste bedenking die ik mij ter plekke constant maakte, was dat Kosovo economisch duidelijk nog bijna volkomen aan de grond zit. U haalde in uw toelichting trouwens zelf ook de enorme werkloosheid aan als een van de grote uitdagingen waar Kosovo liefst zo snel mogelijk mee zou moeten afrekenen.

Tijdens ons bezoek werd vaak gezegd dat er na de verkiezingen mogelijks wat meer stabiliteit zou komen, hetgeen Kosovo dan weer potentieel interessanter zou kunnen maken als gebied om in te investeren. Ik had dan ook graag van u vernomen of u, nu die verkiezingen er geweest zijn en er een regering en een interimstructuur is, enige indicatie hebt dat er zich inzake economie en werkgelegenheid inderdaad enige beterschap aandient ? Of bent u daarentegen de mening toegedaan dat er niet veel veranderd is, en dat het feit dat er met interimstructuren moet worden gewerkt én dat het debat over de finale status eigenlijk nog moet gevoerd worden, integendeel de zaken verder hypothekeert ?

Mijn tweede vraag betreft overigens die finale status van Kosovo. Terzake heb ik de stellige indruk dat de standpunten zelfs wat aan het verharderen zijn. Iedereen lijkt zich mettertijd verder in te graven in het eigen gelijk. Deelt u dit aanvoelen, en zal dit een echte oplossing uiteindelijk niet heel erg in de weg staan ?

Een derde vraag waar ik wat mee zit, betreft de externe factoren die meespelen in de Kosovo-kwestie. Als factor van externe druk hebt u in uw toelichting onder andere het Montenegrijnse afscheidingsstreven van Joegoslavië aangehaald. Zijn er in de regio nog andere externe factoren die de zaken mogelijks in een stroomversnelling kunnen doen terechtkomen en die de vraag naar de finale status van Kosovo mee kunnen beïnvloeden ?

Een laatste vraag betreft de door u geciteerde Quint-groep. Persoonlijk moet ik zeggen dat ik van

die instantie, of dat forum, nog niet vaak gehoord heb. Ik had dan ook graag wat meer vernomen over de rol die die groep speelt in de regio.

II.3. Tussenkoms van de heer Freddy Sarens

De heer Freddy Sarens : Ik wens de heer De Vrieze vooreerst te bedanken voor zijn bereidwillige en deskundige medewerking aan deze gedachtewisseling. Hij kan ons immers bij uitstek informatie uit de eerste hand verschaffen over de situatie ter plekke in Kosovo.

Mijn eerste vraag betreft de terugkeer van de Kosovaarse vluchtelingen. Bij mijn bezoek aan Kosovo meen ik namelijk te hebben mogen opmerken dat vooral de beter opgeleide Kosovaarse vluchtelingen niet zeer geneigd zijn om terug te keren, en liever proberen om elders een toekomst uit te bouwen. Dat net de mensen met de grootste intellectuele bagage niet terugkeren, dreigt mijns inziens mee een hypotheek te leggen op de toekomstige ontwikkeling van Kosovo. Kunt u dit fenomeen bevestigen, of is er sinds de verkiezingen en de daaruit voortvloeiende stabilisering van de toestand een zekere kentering aan het optreden op dat vlak ? Mijn persoonlijke aanvoelen is dat velen vooralsnog nog steeds niet bereid zijn om terug te keren, maar zich ertoe beperken om geld over te maken voor de wederopbouw. Hoe kan men deze mensen eventueel toch over de streek halen, en wie kan daartoe een initiatief nemen ?

Tweedens had ik graag vernomen of er op heden nog Kosovaarse politieke gevangenen worden vastgehouden in Servische gevangenissen ? In Kosovo zelf blijkt dienaangaande immers alles reeds geregeld te zijn, maar uit een en ander kan afgeleid worden dat aan Servische kant nog niet alles in kannen en kruiken is. De Servische regering zou nochtans beloofd hebben om voor deze politieke gevangenen ten spoedigste tot een volledige en satisfactoire oplossing te komen.

Daarnaast heb ik ook enkele vragen aangaande de projecten die een aantal Vlaamse NGO's willen opzetten in Kosovo. Diverse van die NGO's hebben hier reeds projecten ingediend bij de bevoegde minister. Ik had van u graag vernomen in welke mate u deze projecten zinvol acht, dan wel of u de mening bent toegedaan dat ze eventueel enige bijsturing vereisen.

Ik wijs tenslotte ook op de belofte van minister Van Grembergen om een bezoek te brengen aan Kosovo, waarbij hij – vanuit het oogpunt van politieke evenwichten – overigens ook Belgrado wens-

te aan te doen. Vindt u dit een zinvol initiatief, en hoe kan het potentiële effect ervan gemaximaliseerd worden ?

II.4. Tussenkoms van de heer Patrick Hostekint

De heer Patrick Hostekint : Uiteraard ben ook ik zeer tevreden over het initiatief van collega Freddy Sarens om hier een gedachtewisseling te organiseren met de heer De Vrieze die ons uit de eerste hand kan vertellen hoe de toestand momenteel is in Kosovo, en hoe de toekomstperspectieven voor Kosovo precies liggen. De belangstelling, en zelfs bezorgdheid, van het Vlaams Parlement voor de Kosovo-problematiek dateert overigens niet van gisteren, maar gaat al vele jaren terug. Minder dan een jaar geleden werd in dit parlement trouwens bij unanimité een resolutie¹ goedgekeurd, waarin de voornaamste aandachtspunten nogmaals worden benadrukt, en dan meer in het bijzonder de rol die Vlaanderen kan spelen bij de wederopbouw van Kosovo. De unanieme goedkeuring van deze resolutie moge een hart onder de riem zijn van al die mensen die zich in Vlaanderen reeds geruime tijd voor Kosovo inzetten. Onder andere de heren Ulburghs en Sleenckx verdienen hierbij in het bijzonder vermeld te worden.

We mogen daarbij ook niet uit het oog verliezen dat Kosovo uit een oorlogssituatie komt die in wezen bijna tien jaar geduurd heeft. De fase van het eigenlijke gewapende conflict, dat is geëindigd in 1999, moge dan al relatief kort geweest zijn, de eraan voorafgaande Servische bezetting en repressie is al rond 1990 begonnen. Na eerst de vernederingen van het Milosevic-regime te hebben ondergaan, heeft Kosovo dus ook nog eens de vernielingen van de moderne oorlogsvoering over zich heen gekregen. En zowel in Kosovo als in Servië zijn het, zoals steeds, weer vooral de gewone burgers die het gelag betaald hebben.

Ik betreur overigens wel dat minister Van Grembergen, die in deze bevoegd is, hier niet kan aanwezig zijn omdat hij op missie is in het buitenland. Dit belet overigens niet dat dit parlement er terdege akte van heeft genomen dat de minister in kwestie reeds een aantal toezeggingen heeft gedaan voor wat betreft directe hulp van Vlaanderen aan Kosovo.

Toen we in oktober een bezoek brachten aan Kosovo, konden we constateren dat de regio sinds het einde van de vijandigheden toch reeds heel wat vooruitgang geboekt heeft. Er is zich duidelijk opnieuw een zekere economische activiteit aan het ontwikkelen. Vooral de bouwsector laat daarbij –

om voor de hand liggende redenen – een duidelijke heropleving zien.

Ik wil het hier ook vooral hebben over de rol die Vlaanderen potentieel zou kunnen spelen in Kosovo. Tot op heden zijn de Vlaamse initiatieven voor Kosovo voornamelijk private initiatieven. Ik denk daarbij dan vooral aan het Kosovo-comité, de Stedenband en diverse NGO's. De betrokkenen hebben zich zeer onbaatzuchtig ingezet voor Kosovo, en verdienen hiervoor dan ook onze grootste waardering. Maar voor wat de van de Vlaamse overheid uitgaande hulp betreft, vrees ik dat Kosovo toch een beetje tussen twee stoelen dreigt te vallen. Dit is mijns inziens zeker niet terecht. Als we de situatie in Kosovo objectief bekijken kunnen we aan de hand van een aantal specifieke parameters immers gerust de stelling verdedigen dat Kosovo op diverse vlakken in wezen niet veel verder staat dan het doorsnee ontwikkelingsland. Onder andere de werkloosheid die zich situeert tussen de 70 en de 80 percent is hiervoor een indicatie. Ook wanneer we het vergelijken met de andere landen van Centraal- en Oost-Europa komt Kosovo zonder meer naar voor als een ontwikkelingsland. Het is dan ook spijtig dat minister Anciaux, die binnen de Vlaamse regering bevoegd is voor ontwikkelingssamenwerking, categoriek weigert om Kosovo op te nemen op de lijst van landen waarmee Vlaanderen aan ontwikkelingssamenwerking wil doen. Volgens minister Anciaux dient het Vlaamse ontwikkelings-samenwerkingsbeleid zich louter te concentreren op een aantal prioritaire partnerlanden in het Zuiden. Het gros van de Vlaamse middelen voor ontwikkelingssamenwerking – ongeveer de helft – gaat zo naar Zuid-Afrika, dat nochtans ook niet op alle vlakken voldoet aan de kwalificatie "ontwikkelingsland". En sinds vorig jaar heeft Vlaanderen daarenboven de optie gelicht om zich in bijkomende orde ook prioritair te gaan richten op Marokko. Maar voor Kosovo is volgens de minister geen plaats voorzien in dit plaatje. Ik vind dit helemaal niet terecht, en zou dan ook durven voorstellen aan de leden van deze commissie om het dossier van Kosovo bij de minister te blijven bepleiten. Het moet mogelijk zijn om minister Anciaux van mening te doen veranderen, zeker in het licht van de extra-middelen die Vlaanderen zou moeten verkrijgen door de verdere defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking tegen 2004. Een deel van dat bijkomende geld zou moeten worden voorbehouden voor hulp aan Kosovo.

Een tweede kwestie die ik hier wil aanraken betreft het meer algemene buitenlands beleid van de Vlaamse regering. Daar moeten we immers vaststellen dat Vlaanderen zich concentreert op die

landen van Centraal- en Oost-Europa die kandidaat zijn om toe te treden tot de Europese Unie. Ook daar dreigt Kosovo dus tussen twee stoelen terecht te komen. Momenteel zijn we wat dat betreft dus eigenlijk aangewezen op de pure goodwill van de minister van Buitenlands Beleid. Maar ik kan de hier vandaag talrijk opgekomen vrijwilligers verzekeren dat we de minister wel degelijk continu zullen blijven bevragen in dit dossier. Zowel bij minister Van Grembergen als bij minister Anciaux zullen we vanuit deze commissie blijven pleiten voor meer Vlaamse hulp voor Kosovo.

Voor wat zijn specifieke bevoegdheden betreft, kan Vlaanderen daar trouwens een zeer belangrijke rol spelen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan domeinen als onderwijs, gezondheidszorg, de rechten van de vrouw e.d.m. En daarenboven ben ik ervan overtuigd dat Vlaanderen wel degelijk ook een belangrijke rol kan spelen bij de totstandkoming van een echte permanente vrede in Kosovo. Als we eerlijk zijn moeten we immers toegeven dat er nu wel reeds een vorm van zelfbestuur is in Kosovo, maar dan wel onder een soort van internationale curatele die door de Verenigde Naties wordt uitgeoefend voor wat het burgerlijk bestuur betreft, en die door de KFOR – en dus eigenlijk de NAVO – wordt uitgeoefend voor wat de militaire en politieke aspecten betreft. We moeten ons daarbij ook geen illusies maken over het potentieel rampzalige effect op de inter-etnische verhoudingen, ingeval die twee internationale instanties het plots voor bekeken mochten houden in Kosovo. En nochtans weten we allemaal dat deze internationale voogdij niet ten eeuwigen dage kan duren. In de toelichting werd trouwens aangehaald dat in de oorspronkelijke – mislukte – akkoorden van Rambouillet een interimperiode van drie jaar was voorzien, terwijl nu al de termijn van tien jaar circuleert. Het minste wat men dus kan zeggen is dat er zware onzekerheid heerst over de exacte duur van de interimperiode, zodat ook steeds het risico bestaat op een min of meer ontijdig vertrek van de internationale gemeenschap uit Kosovo. Van de heer De Vrieze had ik dan ook graag vernomen wat zijn persoonlijke inschatting is van de termijn gedurende dewelke er nog internationale betrokkenheid in Kosovo noodzakelijk zal zijn. En ook hoe hij de toekomst van Kosovo ziet na een eventueel vertrek van de internationale gemeenschap.

Persoonlijk ben ik er echter van overtuigd dat Vlaanderen wel degelijk een – weze het dan bescheiden – rol kan spelen inzake vredesopbouw. Uiteindelijk hebben we in eigen land toch al heel wat nuttige ervaring kunnen opdoen inzake het vreedzaam samenleven van verschillende gemeen-

schappen. Dermate zelfs dat we op wereldniveau soms al eens tot voorbeeld gesteld worden.

Tot daar mijn persoonlijke bedenkingen inzake dit onderwerp. Ik wil afsluiten met nog eens uitdrukkelijk mijn waardering uit te spreken voor al diegenen die zich onbaatzuchtig en op basis van vrijwilligheid nu al zo lang en zo intens inzetten voor Kosovo. Het is hoog tijd dat ook de Vlaamse overheid en de Vlaamse regering hun verantwoordelijkheid opnemen voor het bevorderen van de vrede en het economisch herstel van Kosovo in het bijzonder en de betrokken Balkanregio in het algemeen. Regio die, hoe men het ook draait of keert, nog steeds een potentieel kruitvat blijft.

II.5. Tussenkomen van mevrouw Brigitte Grouwels

Mevrouw Brigitte Grouwels : Ook ik wens vanzelfsprekend de heer De Vrieze te danken voor zijn uitstekend exposé over de toestand in Kosovo. Hij is niet alleen een bevoorrecht waarnemer, maar is ook voor de volle honderd procent met zijn hart bij de zaak. Daarnaast wil ik ook van de gelegenheid gebruik maken om hier mijn waardering uit te spreken voor de inzet van de mensen van het Kosovo-comité, en dan in het bijzonder – en zonder iemand tekort te willen doen – voor Ivo Mols, voor Jef Sleetx en Jef Ulburghs. Zij zijn immers altijd een beetje "de luis in de pels" geweest van de Vlaamse politieke wereld, en zijn er mee daardoor in geslaagd in Vlaanderen de belangstelling voor Kosovo gaande te houden.

Ik wil verder niet zozeer zelf een exposé geven, als wel een aantal concrete vragen stellen over zaken die mij nog niet geheel duidelijk zijn.

Wat de vorming van de regering betreft, blijkt uit de toelichting van de heer De Vrieze dat er al bij toch een redelijk goede verstandhouding zou bestaan tussen de president, de eerste minister en de parlamentsvoorzitter. Dit is niet onbelangrijk, aangezien zulks in het politieke bedrijf vaak een erg prominente, zo al niet doorslaggevende, factor is. Kunt u daarom misschien wat dieper ingaan op de mate waarin ze er volgens u zullen in slagen om echt als een regeringsploeg te gaan optreden ? Want dit zal in sterke mate bepalend zijn voor het succes, dan wel de mislukking van het Kosovaarse experiment met zelfbestuur. Hoe werkt zulks overigens in concreto ? Heeft men zoals dat bij ons het geval is, een regeerakkoord gemaakt, en wat zijn daarvan dan de krachtlijnen ?

Wat de terugkeer-kwestie betreft vraag ik mij af in hoeverre er reeds sprake is van een reële terugkeer van Serviërs naar Kosovo, en wat de huidige levensomstandigheden zijn in de Servische enclaves ? Bij ons laatste bezoek aan Kosovo hebben we immers gezien hoe de Serviërs slechts onder zware bewaking en begeleiding van KFOR-troepen in Kosovo konden leven. Hun situatie had daardoor iets van een quasi-gevangenisregime. Is de situatie ondertussen wat minder gespannen, of is er integendeel nog steeds sprake van doodsb bedreigingen aan hun adres ? Terzake meen ik mij trouwens te herinneren dat er net voor de verkiezingen over en weer nog aanslagen zijn gepleegd op kerken en moskeeën. Is dat geweld na de verkiezingen wat afgenomen, of blijft de situatie gespannen ?

Kosovo is natuurlijk ook geen eiland, er is ook interactie met de omliggende landen, en zelfs met de hele regio waarin het gesitueerd is. In dat opzicht had ik graag vernomen hoe Kosovo zich verhoudt tot Albanië ? Ik meen begrepen te hebben dat voor de Albanees-Kosovaarse autoriteiten de finale oplossing zeker niet bestaat in een samengaan met Albanië, maar veeleer in de onafhankelijkheid van Kosovo. Ook over de verhouding tot de Albanezen in Macedonië had ik graag wat meer vernomen.

In de marge hiervan wil ik trouwens laten opmerken dat in West-Europa "de Albanezen" een zeer kwalijke reputatie hebben verworven omwille van hun betrokkenheid bij het milieu van de georganiseerde misdaad. Hoewel de hier te lande verblijvende Kosovaarse Albanezen daar doorgaans geen uitstaans mee hebben, worden ze wel heel vaak over dezelfde kam geschoren. Eenzelfde fenomeen dreigt zich voor te doen ten aanzien van Kosovo als geheel. Is men zich ter plekke voldoende van dat risico bewust, of is dit een ver-van-mijn-bed-show voor de nieuwe Kosovaarse autoriteiten ? In dat laatste geval is het risico immers niet ondenkbeeldig dat Kosovo ongewild de sympathie van de internationale gemeenschap zou verspelen.

Ik moet zeggen dat ik ook niet geheel gerust ben in de positie die de Europese Unie lijkt in te nemen in deze kwestie. Uit uw toelichting onthoud ik dat de hoge vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid van de EU, de heer Solana, zich reeds zou hebben uitgesproken voor het behoud van een zekere band met Joegoslavië. Hebt u er weet van of men binnen de Europese Unie omtrent Kosovo op één lijn zit, dan wel of sommige lidstaten meer dan andere geneigd zijn om Kosovo wél onafhankelijk te laten worden van Servië ? Of zijn de opinies binnen de

EU ook gewoon nog volop aan het evolueren ? Ik stel die vraag met name omdat de EU hoe dan ook mee een sleutelrol zal moeten spelen in het finaal oplossen van de Kosovo-kwestie. Sommige Kosovaren voorzien trouwens voor de min of meer verre toekomst zelfs het lidmaatschap van de EU als een soort wonderoplossing voor al hun problemen. Denkt u dat men in kringen van de EU daar gevoelig voor is ?

In de mate dat Kosovo geen degelijke oplossing vindt voor de diverse problemen waarmee het geconfronteerd wordt, vrees ik in elk geval dat we in West-Europa daar mee de gevolgen zullen van dragen. Bij gebrek aan toekomst en economische perspectieven, of ingeval van aanhoudende politieke instabiliteit, zullen vele Kosovaren immers geneigd zijn om hun geluk elders te gaan beproeven. Alleen al om een nieuwe emigratiegolf van Kosovaren te voorkomen is het mijns inziens heel belangrijk dat de Europese Unie zich zeer actief zou inlaten met Kosovo, en zonodig zelfs de rol die nu nog vervuld wordt door de VN zou overnemen. Hoe kijkt u persoonlijk aan tegen deze piste ?

Mijn laatste vraag betreft het gebrek aan economische ontwikkeling in Kosovo. Met een werkloosheidsgraad van tussen de 70 à 80 percent dreigt immers al zeer snel ontmoediging op te treden bij de Kosovaarse bevolking, en dan vooral bij de jongeren. Hoe kunnen wij – zijnde de Europese Unie, maar ook Vlaanderen – een bijdrage leveren tot de economische ontwikkeling van Kosovo ? Zijn er concrete maatregelen die we kunnen nemen om de economie van Kosovo duurzaam te stimuleren ? Het economische gebeuren is immers de grondslag voor alle andere activiteiten. Wat we nu al doen, m.a.w. het louter aanbieden van hulp op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en dergelijke meer, is ongetwijfeld nuttig en nodig, maar zeker niet voldoende om op termijn tot een echt leefbaar Kosovo te komen. Een en ander is ook vrij dringend aangezien de fase waarin er tewerkstelling werd gecreëerd door de fysieke wederopbouw van de huizen en de infrastructuur nu zo goed als afgerond is, zodat er nog meer werkloosheid en verveling dreigt.

Het is daarbij natuurlijk ook navrant hier nog maar eens te moeten vaststellen dat van zodra een land of een regio de stap zet naar democratie, de internationale media vrijwel onmiddellijk alle aandacht voor het gebied in kwestie verliezen. Een nefast neveneffect daarvan is dat doorgaans al vrij snel ook de internationale hulp voor het betrokken gebied terug begint te lopen. Dit is een perfied mechanisme dat we reeds te dikwijls in te veel voor-

malige brandhaarden de kop hebben zien opsteken. Het is immers net op het moment van de transitie naar de democratie dat die gebieden het meest behoefte hebben aan hulp en steun, en dat erin geïnvesteerd moet worden. Reeds al te dikwijls werd, zoals u ook zei in uw toelichting : "de oorlog gewonnen, maar de vrede verloren". Het zal daarbij vooral Europa zijn dat zal moeten investeren in Kosovo. Alleen al uit welbegrepen eigenbelang heeft de EU er alle belang bij dat het goed gaat in Kosovo, zoniet dreigt ze immers als eerste geconfronteerd te worden met een nieuwe economische migratiegolf.

II.6. Tussenkost van de heer Karim Van Overmeire

De heer Karim Van Overmeire : Op mijn beurt wens ik de heer De Vrieze te danken voor zijn bijzonder heldere uiteenzetting. Na de tussenkosten van de collega's zijn een groot deel van de bedenkingen en vragen die ik na de uiteenzetting nog had, reeds aan de orde gekomen. Aangezien ik niet in herhaling wens te vallen, zal ik mijn tussenkost beperken tot een aantal concrete vragen die ik hier nog niet heb horen stellen.

Wat de middelen betreft waarmee het huidige bestuur in Kosovo moet rondkomen, en waarop het in wezen zelfs gegrondvest is, had ik graag vernomen wie daaraan het meeste bijdraagt ? Toen de politieke en militaire crisis in Kosovo op zijn hoogtepunt was, konden we immers vaststellen dat naast de Verenigde Staten en de Europese Unie ook Rusland, Turkije en zelfs de Arabische wereld een rol wilden spelen. Drogen al die andere landen of groepen van landen ook nu nog effectief bij tot het financieren van de vrede, of moeten we eens te meer vaststellen dat het opnieuw de Europese Unie is die voorziet in het grootste deel van de middelen voor het bestuur van Kosovo ?

Mijn tweede vraag sluit daar een beetje bij aan. De situatie die op vandaag bestaat qua terbeschikkingstelling van werkingsmiddelen kan vanzelfsprekend niet ten eeuwigendage gehandhaafd worden. Ziet u ergens een leefbare economische toekomst weggelegd voor Kosovo ? Op welke manier kan die regio – welke ook zijn toekomstig statuut moge zijn – voor zichzelf voldoende toekomstkansen creëren ? Zijn er in die regio bepaalde troeven aanwezig die zijn ontwikkeling kunnen bevorderen, of ziet de toekomst er in dat opzicht eerder somber uit ?

Derdens was ik toch enigszins verbaasd toen u stelde dat de finale status van Kosovo nog open zou

zijn. Ik meen mij immers te herinneren dat men op het moment van de militaire interventie in Kosovo vrij duidelijk stelde dat deze interventie enkel tot doel had de Kosovaarse Albanezen te beschermen, maar geenzins gericht was op het bewerkstelligen van de onafhankelijkheid van Kosovo. Als uw toelichting klopt, zou men nu blijkbaar toch wat van dat oorspronkelijke discours aan het afstappen zijn, en zou de onafhankelijkheidsoptie geleidelijk aan veld winnen. Is er sprake van een dergelijke graduele verschuiving in de opvattingen, of was de idee van onafhankelijkheid voor Kosovo eigenlijk de facto al van in den beginne aanwezig ?

Met betrekking tot de terugkeer van de Serviërs kan men, op het institutioneel vlak natuurlijk wel allerhande verbindingsbureaus en andere instanties oprichten, maar dit zegt op zich nog niets over de realiteit op het terrein. Ik had van u dan ook graag vernomen hoe de situatie op het terrein nu precies is : keert men effectief terug ? Ik heb daar toch wat twijfels over, want doorheen heel de recente geschiedenis van Kosovo (en zelfs al voor de uiteindelijke oorlog) was er al een heel duidelijke Servische emigratie vanuit Kosovo aan de gang, omdat ook zij er nu eenmaal onvoldoende economische perspectieven zagen. Zelfs het feit dat de Servische aanwezigheid in Kosovo vanuit Belgrado op allerhande manieren ondersteund werd, deed daar geen afbreuk aan. Aangezien men toen al de grootste moeite had om de Serviërs in Kosovo te houden, kan ik mij heel wel voorstellen dat onder de huidige omstandigheden – waarin de uitzichtsloosheid voor de Serviërs nog veel groter is – er de facto helemaal geen sprake is van een terugkeer van Servische vluchtelingen, maar integendeel van een versnelde uittocht van de momenteel nog in Kosovo aanwezige Serviërs. Klopt dit met uw bevindingen op het terrein ?

Als we daarnaast nog eens rekening houden met de algemene demografische evolutie, moet men wel tot het besluit komen dat de tijd duidelijk in het nadeel van de Serviërs speelt. Zij zijn dan ook degenen die het meeste baat zouden hebben bij een snelle oplossing. De Albanese gemeenschap daarentegen, heeft in dit opzicht alle tijd. Hoe langer de internationale gemeenschap in Kosovo aanwezig blijft, hoe groter de kans dat ze uiteindelijk een statuut zullen krijgen dat erg dicht bij hun wensen aansluit.

Ik kan mij tenslotte ook niet van de indruk ontdoen dat de internationale gemeenschap, overal waar zij aanwezig is in de ex-Joegoslavische ruimte, zich wat heeft vastgelopen. De situatie in Bosnië-Herzegovina is verre van uitgeklaard. De huidige

toestand van vrede is er zelfs volledig te danken aan de internationale aanwezigheid. De situatie in Macedonië lijkt mij al even fragiel te zijn. Als de internationale gemeenschap daar vertrekt, of haar aandacht wat laat verslappen, kan zelfs niet worden uitgesloten dat er opnieuw een gewapend conflict uitbreekt. In Montenegro dan, lijkt er nu toch een referendum over afscheiding van Joegoslavië in de lucht te hangen, terwijl de internationale gemeenschap er integendeel op aanstuurt om geen dergelijk referendum te houden, dan wel zeker niet de onafhankelijkheid uit te roepen. En uit uw toelichting moet blijken dat ook in Kosovo zelf de situatie vrijwel uitzichtloos blijft. Door dit alles krijgt men toch wel heel sterk de indruk dat de internationale gemeenschap in de betrokken delen van ex-Joegoslavië geen knopen wil, kan of durft door te hakken, en er dan maar voor kiest om de – op termijn volkomen uitzichtloze – status-quo te handhaven.

Mijns inziens is het feit dat men niet durft te raken aan een aantal – soms historische, maar ook heel vaak louter administratieve – grenzen die na de Tweede Wereldoorlog in Joegoslavië werden getrokken, er dan ook dé hoofdoorzaak van dat men er maar niet in slaagt om tot degelijke en duurzame oplossingen te komen. Ware het, in het licht van die vaststelling, dan ook niet beter om met de hele regio aan tafel te gaan zitten, en definitief een aantal kwesties te beslechten? Een dergelijke globale benadering van de grenskwesties en dito globale oplossing zal mogelijks zelfs voor alle betrokken partijen gemakkelijker aanvaardbaar zijn, aangezien iedereen wel ergens iets zal winnen en ergens iets zal verliezen. Enkel zo zal men tot definitieve oplossingen kunnen komen. In het andere geval zal de internationale gemeenschap zich ten eeuwigden dage moeten engageren in dat conflictgebied, en dit zonder enig perspectief op een structurele oplossing.

II.7. Tussenkoms van de heer Eloi Glorieux

De heer Eloi Glorieux : Ook ik wens vooreerst de heer De Vrieze te feliciteren voor zijn inzet en zijn engagement voor de vrede. Inzet en engagement dat wij overigens reeds jaren van hem kennen. Hij is trouwens ook het levende bewijs dat Vlaanderen wel degelijk mensen kan uitscharen om elders conflicten te helpen beslechten. De Vlaamse vredesbeweging vormt hiertoe een reservoir waaruit men rijkelijk kan putten.

Er werden hier ook reeds dermate veel vragen gesteld, dat ik mijn tussenkoms tamelijk kort zal kunnen houden.

De nieuwe president, Ibrahim Rugova, heeft het vrijwel het hele decennium van de negentiger jaren zonder officiële hulp moeten stellen. Ondanks zijn toch niet onaanzienlijke aanhang is hij jarenlang een soort roepende in de woestijn geweest. Het Westen in het algemeen, en Europa in het bijzonder lieten hem immers zo goed als volledig in de kou staan. Het is overigens typerend dat iemand die voor de vreedzame weg kiest, hemel en aarde moet bewegen om toch maar au sérieux genomen te worden. Het contrast met de door het UCK voorgestane benadering kon trouwens bijna niet groter zijn. Hun gewapende optreden vond immers vrijwel onmiddellijk weerklink in het Westen. Hoe dan ook blijf ik ervan overtuigd dat we, mochten we het geweldloze verzet van Ibrahim Rugova eerder en massaler zijn gaan steunen, heel wat node-loos geweld en ellende hadden kunnen voorkomen. Gedane zaken nemen echter geen keer : de geweldspiraal is in Kosovo wel degelijk op gang gekomen, met de gekende gevolgen vandien.

Na de recente verkiezingen, en ondanks het feit dat het land ondertussen wel in puin ligt, durf ik te hopen dat er stilaan toch ook een zekere politieke stabilisatie zal komen in Kosovo. Mijn concrete vraag is dan ook hoe groot u de kans inschat dat in de toekomst de bestaande twisten en betwistingen via de parlementair-democratische weg beslecht zullen kunnen worden? Welke rol kunnen de EU en de OVSE spelen om dit proces nog te bevorderen? En tenslotte dient natuurlijk ook onvermijdelijk de vraag gesteld te worden welke rol een regio als Vlaanderen bij dit alles kan spelen?

II.8. Tussenkoms van de heer Miel Verrijken

De heer Miel Verrijken : Ook ik vond de uiteenzetting van de heer De Vrieze uiterst interessant, maar ik zou er toch wel enige kanttekeningen bij willen aanbrengen, die de zaak mijns inziens wat meer in perspectief kunnen zetten.

Eerstens mag niet onvermeld blijven dat de bevolking van Kosovo vooral sedert de Tweede Wereldoorlog een diepgaande sociologische wijziging heeft ondergaan. Nogal wat Albanezen gingen immers op de vlucht voor de barbarij van het dictatoriale communistische regime van Enver Hoxha in Albanië. Sommige vluchtelingen gingen ook op de loop om religieuze redenen, Albanië was immers officieel uitgeroepen tot atheïstische staat. De historische rooms-katholieke minderheid die voor de oorlog sterk ingeplant was in Albanië (voornamelijk in Tirana) moest daardoor bijna collectief uitwijken. Vele van die Albanese vluchtelingen weken in eerste instantie uit naar het, eveneens commu-

nistische, maar al bij al veel coulantere Joegoslavië van Tito. Daar kwamen ze – in de mate dat ze al niet verder trokken naar het Westen – vooral terecht in het onmiddellijk aan Albanië grenzende Kosovo, waar ze de tot dan bestaande demografische balans totaal ontwrichtten. Op dit ogenblik leven er daardoor in Kosovo ook Albanezen die rooms-katholiek zijn, en die er van een beperkte mate aan godsdienstvrijheid genieten. Wat valt er nog te verhoppen voor die rooms-katholieke minderheid? Hebben ze opnieuw het recht om hun kerken herop te bouwen? Moeten zij beschermd worden door NAVO-soldaten als zij hun godsdienst willen beoefenen?

Daarenboven ben ik de overtuiging toegedaan dat, mocht de Kosovaarse problematiek zich pas na 11 september 2001 hebben gemanifesteerd, de reactie van het Westen waarschijnlijk heel anders geweest zou zijn. Niet alleen zouden de Kosovaren in dat geval waarschijnlijk aanmerkelijk minder steun gekregen hebben, maar ook zou Servië zeker niet zo gedemoniseerd geworden zijn.

Datzelfde Servië kent, na het verdwijnen van het communisme, nu trouwens ook een soort mini-Wirtschaftswunder. De uit Kosovo gevluchte Serviërs zullen daarom alleen al niet snel geneigd zijn om terug te keren. In Servië kunnen ze immers een veel betere toekomst voor zichzelf opbouwen.

Onlangs is trouwens ook aan het licht gekomen dat er vanuit Servië een echte braindrain bezig is naar Rusland. In Rusland – dat potentieel hoe dan ook een zeer rijk land is – is op grotere schaal immers ook een soort Wirtschaftswunder bezig, aangezien het 5,5 percent economische groei per jaar haalt. De Servische (en ook Kosovaars-Servische) intelligentsia wordt door de Russen gezien als een factor die hen zeer ten nutte kan zijn bij hun economisch herstel.

Die beide factoren maken dan ook dat het er voor de Servische aanwezigheid in Kosovo niet goed uitziet. Wie zou er nu immers geïnteresseerd zijn om terug te keren naar een verarmd land, met een verouderde en ondertussen trouwens ook grotendeels vernielde industrie.

III. ANTWOORDEN VAN DE HEER FRANKLIN DE VRIEZE

De heer Luc Van den Brande, voorzitter : Uit de veelheid aan vragen, stel ik eens te meer de blijvende interesse van het Vlaams Parlement voor kwestie Kosovo vast. Aangezien een aantal van de

vragen en opmerkingen intrinsiek met elkaar verbonden zijn, en elkaar daardoor ook deels overlappen, stel ik voor dat de heer De Vrieze zijn antwoorden min of meer thematisch zou ordenen.

De heer Franklin De Vrieze : Om op een min of meer behoorlijke manier antwoord te kunnen geven op de vele gestelde vragen, zal ik inderdaad verplicht zijn om mijn antwoorden thematisch wat te bundelen. En vanzelfsprekend zal ik ook niet tot in het laatste detail op elk van de aangehaalde kwesties kunnen ingaan.

– *Het lot van de resterende politieke gevangenen*

Een eerste vraag waarop ik zou willen ingaan betreft het lot van de resterende Kosovaarse politieke gevangenen die nog in Servië worden vastgehouden. Er zouden op dit moment nog zo'n 168 Albanese politieke gevangenen vastzitten in Servië. De belofte dat deze personen spoedig zouden worden vrijgelaten werd vooralsnog niet nagekomen. Het is daarbij wel belangrijk om te vermelden dat er reeds een tijdje onderhandelingen lopende zijn voor de overbrenging van alle Kosovo-Albanese gevangenen (d.w.z. zowel de politieke gevangenen als de onder gemeen recht veroordeelden) vanuit Servië naar Kosovo. Deze overdracht zou meer bepaald gebeuren naar de UNMIK. De gevangenen van gemeen recht zouden dan hun gevangenisstraf verder uitzitten in Kosovo, terwijl de politieke gevangenen door de UNMIK zouden worden vrijgelaten.

De positie van de VN in deze onderhandelingen is dat al deze gevangenen hoe dan ook inwoners van Kosovo zijn, en dus per definitie onder het justitieapparaat van UNMIK moeten vallen. De positie van Belgrado ligt vanzelfsprekend enigszins anders. In wezen is Belgrado uit op het sluiten van een deal, die zou neerkomen op een ruil van de Kosovo-Albanese gevangenen in Servië voor een aantal Servische gevangenen die vastzitten in de gevangenis van Noord-Mitrovica. Bij die laatsten gaat het echter om gevangenen die veroordeeld zijn onder gemeen recht voor diverse misdaden, waaronder mogelijks – en volgens sommige berichten zelfs waarschijnlijk – ook oorlogsmisdaden. De positie van UNMIK dienaangaande is dat ook de Kosovo-Serviërs burgers van Kosovo zijn en dus hun gevangenisstraf in Kosovo moeten uitzitten. Op grond van die overweging wil UNMIK dan ook niet weten van een gevangenenruil. Het feit dat de twee uitgangspunten nogal ver van elkaar afliggen, verklaart dan ook dat de internationale gemeenschap nu al maanden aan het onderhandelen is over deze kwestie.

Een nieuw gegeven bij deze onderhandelingen is wel dat er door het Amerikaanse Congres een deadline is gesteld. Tegen 31 maart 2002 moet daar namelijk beslist worden of er al dan niet een bijkomende steun van 160 miljoen US-dollar zal verleend worden aan Servië. Als voorwaarde daarvoor heeft het Congres onder andere geëist dat de nog resterende politieke gevangenen zouden worden overgebracht naar Kosovo. Bij gebreke daaraan zou trouwens ook alle andere Amerikaanse steun aan Servië/Joegoslavië via de Wereldbank, het IMF e.d.m. worden stopgezet. Dit is dus een behoorlijk zwaar drukingsmiddel. Een ander middel om druk uit te oefenen is de momenteel eveneens lopende discussie over het eventuele Joegoslavische lidmaatschap van de Raad van Europa. Dienaangaande dringen een aantal – maar niet alle – lidstaten van de Europese Unie erop aan dat Joegoslavië eerst de gevangenen zou overdragen aan UNMIK vooraleer het eventueel lid kan worden van de Raad van Europa. Een beslissing over dat lidmaatschap is voorzien voor mei/juni van dit jaar. Ook langs deze weg wordt er dus druk gezet op Joegoslavië.

– *Het vraagstuk van de terugkeer van de vluchtelingen*

Voor wat de kwestie van de terugkeer van de vluchtelingen betreft, kan inderdaad niet ontkend worden dat er nog vrij aanzienlijke groepen Kosovo-Albanezen in diverse Westerse landen verblijven. Het grootste deel van de vluchtelingen is echter wel degelijk naar Kosovo teruggekeerd. Diegenen die niet teruggegaan zijn baseren hun beslissing meestendeels op de slechte economische vooruitzichten die hen in Kosovo wachten.

Daarnaast halen zij echter ook berichten over blijvende intimidaties aan om niet terug te keren. Bij het Kosovo-conflict ging het immers niet enkel over een Servisch-Albanese oorlog, maar was er ook sprake van een soort "oorlog binnen de oorlog", waarbij verschillende Albanese fracties elkaar bekampten. Dit laatste is echter een zeer gevoelig onderwerp, waarover men maar met de grootste moeite harde feiten op tafel krijgt. Een indicatie voor het bestaan van een dergelijke "oorlog binnen de oorlog" kwam er enkele weken terug toen KFOR en de UNMIK-politie, na langdurig onderzoek, drie ex-UCK-commandanten arresteerde op beschuldiging van misdaden die ze tijdens de oorlog zouden begaan hebben tegenover andere Albanezen. Bij die laatste ging het dan zogenaamd om collaborateurs die met het Servisch bestuur hadden samengewerkt.

Deze arrestaties leidden in eerste instantie tot een aantal demonstraties in Pristina en andere steden, om daarna echter geleidelijk aan uit te doven. De reden daarvoor is waarschijnlijk dat de meerderheid van de bevolking aanvoelt dat er wel degelijk vraagtekens kunnen geplaatst worden bij een aantal personen die tot nog toe het aura van "bevrijders van Kosovo" hadden. Sommigen van hen waren trouwens, ook na afloop van de oorlog, betrokken bij diverse illegale praktijken. Dit alles maakt dat de beslistheid van de bevolking om het voor hen op te nemen danig aan het tanen is. Maar de kwestie van de inter-Albanese strijd blijft hoe dan ook een erg heikel punt, en het zal zeker nog een tijdje duren vooraleer we een min of meer precies zicht op de feiten zullen kunnen krijgen. Bijgevolg zal het ook nog een tijdje duren eer we weten in hoeverre de vrees van nog in het Westen verblijvende Kosovo-Albanezen voor represailles door andere Albanezen bij terugkeer al dan niet reëel is. Dit punt moet dus zeker nog verder uitgeklaard worden.

– *Mogelijkheden voor steunverlening vanuit Vlaanderen*

Binnen de banden die er nu reeds zijn tussen Vlaanderen en Kosovo, kan er wel degelijk heel wat gedaan worden. Diverse Vlaamse NGO's, zoals het Kosovo-comité, de Balkanactie van de gemeenten, Pax Christi en Caritas, hebben trouwens in samenwerking met lokale NGO's reeds heel wat werk verzet in Kosovo. Hun initiatieven zijn ook ruim bekend in Kosovo en worden er zeer op prijs gesteld. Diverse verantwoordelijken van lokale NGO's hebben mij trouwens ook expliciet gevraagd om hun waardering voor deze Vlaamse inspanningen mee kenbaar te maken aan het Vlaams Parlement.

Het is overigens cruciaal dat deze inspanningen niet alleen zouden verder gezet worden, maar ook nog verder ontplooid en uitgebouwd zouden worden. Samenlevingsopbouw en vredesopbouw zijn nu eenmaal per definitie langetermijnprojecten. En gezien de wonden die de onderdrukking van het afgelopen decennium en de daaropvolgende oorlog hebben geslagen, ware het zeker een illusie om te denken dat er zoiets als een snelle weg naar de verzoening kan bestaan. De weg naar de verzoening is integendeel een zeer hobbelige weg, die bezaaid is met allerhande valkuilen. Er zal dus, bij wijze van spreken, nog heel wat "reparatiewerk" moeten worden gedaan om die weg opnieuw goed bruikbaar te maken.

Qua specifieke bijkomende hulp die de Vlaamse Gemeenschap nog zou kunnen verstrekken, heb ik ook een aantal suggesties verzameld.

Een eerste punt betreft de terugkeer van Servische vluchtelingen vanuit Servië naar Kosovo. Rond die kwestie van de terugkeer gaat de VN in de tweede helft van april in Genève een donorconferentie organiseren. België en zijn verschillende deelstaten zullen daar kunnen tonen of ze bereid zijn om een grotere financiële bijdrage op te hoesten.

Naast de kwestie van de Servische vluchtelingen moet er ook oog zijn voor het vraagstuk van de Roma. Die vormen momenteel immers een wat vergeten groep. Ook voor hen moeten nochtans concrete initiatieven genomen worden, vooral voor wat betreft het ter beschikking stellen van voldoende en degelijke behuizing. Daarnaast moet er ook dringend iets gedaan worden aan de achterstelling van de Roma-gemeenschap op het gebied van onderwijs en tewerkstelling. De beste manier om voor hen iets te bereiken is samenwerking met die NGO's die zich op heden reeds het lot van de Roma aantrekken. Vanuit Vlaanderen is onder andere Jef Sleenckx, voormalig voorzitter van deze commissie, zeer actief rond de Roma-problematiek.

Een derde suggestie die ik zou willen formuleren is van economische aard en betreft de kwestie van het investeren in Kosovo. Ik wil daarvoor verwijzen naar een model dat in Zwitserland bestaat. Daar heeft men namelijk een soort gemengd durfkapitaalfonds opgericht, waarbij de helft van de fondsen komen van de diaspora en de andere helft van de betrokken Zwitserse overheid. Mijns inziens is dit een bijzonder interessante aanpak. Het kan immers niet ontkend worden dat investeren in Kosovo momenteel nog steeds een wat riskante zaak is. Het aantrekken van privé-investeren is derhalve niet voor de hand liggend. Indien de Kosovo-Albanese diaspora zich echter mee engageert in een joint venture met een overheid, kan dat voor de overheid in kwestie echter een zeer goede indicatie zijn voor de mate waarin een bepaalde investering al dan niet risicovol is. Voor wat België betreft, heb ik vernomen dat de vertegenwoordiging van de Internationale Organisatie voor Migratie in Brussel zeer geïnteresseerd is in de vraag hoe fondsen vanuit de diaspora kunnen worden ingezet voor investeringen in Kosovo.

Een vierde concreet punt betreft de ondersteuning van de gemeentelijke en de centrale administraties van Kosovo. Het Europees Agentschap voor Reconstructie zoekt momenteel nog een aantal exper-

ten uit de verschillende lidstaten voor de ondersteuning van gemeentelijke en regionale administraties. Er worden dan ook regelmatig vacatures voor Kosovo uitgeschreven door de Europese Commissie. Dat is dus zeker een manier waarop steun kan worden gegeven aan Kosovo. Verder zoekt men ook nog naar onderwijsinstellingen uit de Europese lidstaten die ondersteuning kunnen geven voor het "Institute for Public Administration", dat verantwoordelijk zal zijn voor de begeleiding en de training van de nieuwe ambtenaren in de tien pas opgerichte Kosovaarse ministeries. Ook hier zijn er dus mogelijkheden om een relevante ondersteuning te bieden vanuit Vlaanderen.

En tenslotte is er ook nog de kwestie van wat ik zou willen aanduiden als de "culturele ondersteuning". Qua ondersteuning op het brede culturele vlak gebeurt er momenteel immers heel erg weinig, zodat er ook hier ruimte is om vanuit Vlaanderen iets zinvol te doen. Het Belgische contingent van KFOR levert hiervan trouwens het bewijs. Als ze van tijd tot tijd een cultureel evenement kunnen organiseren voor de eigen troepen, zorgen ze er immers voor dat er ook een dag of een aantal dagen kan worden opgetreden in Pristina. Niet alleen kan de overkomst van een bepaalde groep op die manier een beter rendement geven, maar bijkomend wordt er ook heel wat goodwill gekweekt bij de Kosovaarse bevolking. Bijkomende creatieve initiatieven zijn echter zeker nodig en welkom.

Tot zover een aantal suggesties die ik kan doen qua concrete ondersteuning voor Kosovo vanuit Vlaanderen.

– *Kosovo als gebied dat in aanmerking komt voor ontwikkelingssamenwerking*

Voor wat de vraag betreft vanop welk budget eventuele steun van de Vlaamse overheid voor Kosovo moet komen, d.w.z. de vraag of de zaak kan worden aangerekend op het budget ontwikkelingssamenwerking dan wel een ander budget, houd ik er persoonlijk een vrij uitgesproken mening op na. Ik zie geen reden waarom hulp voor Kosovo niet vanop de begroting voor ontwikkelingssamenwerking (federaal of Vlaams) zou kunnen komen. Het feit dat Kosovo geografisch geen deel uitmaakt van de klassieke Derde Wereld, of het klassieke Zuiden, is mijns inziens niet terzake doend. Wat wel relevant is, is dat Kosovo als onderdeel van Joegoslavië deel uitmaakt van de OESO-lijst van minder ontwikkelde landen die in aanmerking komen voor hulp in de zin van ontwikkelingssamenwerking. In de meeste Europese landen is dát overigens het bepalende criterium, en niet de geografische ligging

van een bepaald gebied. Zo komt, bijvoorbeeld, het grootste deel van de Nederlandse fondsen voor Kosovo vanop het Nederlandse budget voor ontwikkelingssamenwerking.

Het is daarbij natuurlijk volkomen begrijpelijk dat de klassieke Derde Wereld-NGO's een zeker voorbehoud en een zekere aarzeling hebben bij het heroriënteren van die fondsen voor ontwikkelingssamenwerking, maar ook in die kringen zijn intern bepaalde discussies bezig die wel eens tot een positiewijziging zouden kunnen leiden. Het is immers wat paradoxaal om enerzijds als hoofdbetrachting te hebben bij te dragen tot ontwikkeling en stabiliteit, maar tegelijk de dichtst bij Europa aansluitende regio in dat opzicht volledig buiten beschouwing te laten.

De Europese Unie, en dus ook België, hebben trouwens reeds heel wat geïnvesteerd in de stabiliteit van de Balkan, maar het moge duidelijk zijn dat echte stabiliteit niet zozeer afhangt van het aantal KFOR-soldaten dat men in Kosovo gestationeerd houdt, als wel van de duurzaamheid van de samenlevingsopbouw die men er tot stand kan brengen. Alleen al vanuit het standpunt van louter eigenbelang is het dus wel degelijk van belang om te investeren in Kosovo en meer algemeen in de Balkan.

– *De economische situatie in Kosovo*

Voor wat de huidige economische situatie in Kosovo betreft gelden de hoge werkloosheid en de armoede vanzelfsprekend als negatieve elementen op de balans. Kosovo heeft echter wel degelijk ook troeven. Qua handel, bijvoorbeeld, liggen Kosovo, en eigenlijk heel Joegoslavië, vrij centraal in Zuid-Oost-Europa. Die handel en de financiële overdrachten door familieleden uit de diaspora zijn trouwens ook twee van de belangrijkste "eigen middelen" waarmee Kosovo momenteel poogt te overleven. Daarnaast leeft ongeveer 60 à 70 procent van de Kosovaarse bevolking van inkomsten uit de landbouw en de voedselproductie. Er is dus wel degelijk een stuk zelfredzaamheid aanwezig, die op termijn ook tot een meer omvattende welvaartscreatie kan leiden. Kosovo heeft dus wel degelijk zekere perspectieven qua economische ontwikkeling.

Ik kom dan nu tot de meer "politieke" vragen.

– *De verstandhouding binnen de nieuwe regeringsploeg en het proto-regeerprogramma*

Voor wat de verstandhouding binnen de nieuwe regeringsploeg betreft, meen ik voorzichtig positief te kunnen zijn, in de zin dat eerste minister Rexhepi en president Rugova elkaar wel lijken te verstaan. Dit overigens in tegenstelling tot Hacim Thaci en Ibrahim Rugova.

Daar komt nog bij dat Rexhepi uit Zuid-Mitrovica komt, terwijl zijn rechtstreekse Servische tegenspeeler Oliver Ivanovic uit Noord-Mitrovica, een sleutelfiguur is in de Servische coalitie "Terugkeer". De beiden kennen elkaar trouwens niet alleen al jaren als politieke tegenstanders, maar waren in hun jeugdjaren zelfs bevriend met elkaar. Ze hebben in elk geval regelmatig contact. Zo was er nog maar eergisteravond een informeel diner ten huize van een van de in Kosovo gestationeerde diplomaten waar de beiden aanwezig waren, en waar ze heel levendig en vriendschappelijk met elkaar gediscussieerd hebben. Ik denk dus dat er wel degelijk een zeker potentieel aanwezig is om tot een toenadering te komen tussen de verschillende gemeenschappen.

Er is daarnaast ook een soort van regeerakkoord gesloten, dat ik echter eerder zou omschrijven als een intentieverklaring, die de acht à negen beleidsdomeinen aangeeft waar rond de Kosovo-regering prioritair wil werken. De beleidsdomeinen in kwestie zijn in essentie overigens identiek aan de beleidsdomeinen waarover men van de internationale gemeenschap de verantwoordelijkheid gekregen heeft (onderwijs, economie, gezondheidszorg e.d.m.). Op dit ogenblik zijn er echter nog geen uitgewerkte beleidsplannen voor handen.

Een en ander zal waarschijnlijk ook nog de nodige tijd kosten. In de huidige Kosovaarse politieke context hebben de bestaande politieke partijen immers nog geen duidelijk uitgeklaard ideologisch profiel. Vooralsnog is er geen sprake van liberale, sociaal-democratische of centristische partijen. Binnen dezelfde partijen vinden we dan ook mensen met de meest uiteenlopende opvattingen. Tot nog toe werden die verschillende opvattingen geconcentreerd in de figuur van de politieke leider, en dit alles dan vooral langs etnische lijnen. Ik verwacht echter dat we de komende maanden wel degelijk de klassieke sociaal-economische debatten over het te voeren beleid zullen zien ontstaan binnen de verschillende partijen.

– *Interactie met de aangrenzende regio's en landen*

Aangaande de vraag naar het bestaan van een politieke link met de omringende regio's en landen, kan ik heel duidelijk stellen dat er in Kosovo

slechts een zeer geringe, en zelfs bijna verwaarloosbare interesse bestaat voor een samengaan met Albanië. Het idee van een Groot-Albanië is meer een schrikbeeld in sommige Servische kringen, veeleer dan dat het echt gedragen wordt door de Albanees-Kosovaarse bevolking. Indicatief hiervoor is dat die partijen die opkwamen voor een Groot-Albanië maximum één percent van de stemmen hebben gehaald. Bovendien mogen ook de tussen Kosovo en Albanië bestaande culturele verschillen niet onderschat worden.

Op handelsgebied is er echter wel degelijk een vrij intens economisch verkeer tussen Kosovo en Albanië, maar meer nog tussen Kosovo en Macedonië. Er valt trouwens ook in toenemende mate economisch interactie tussen Kosovo en Servië vast te stellen. Heel wat producten, waaronder ook voedingsproducten, worden in Kosovo ingevoerd vanuit Servië. Vooral handelaars uit de Sandjak en uit Zuid-Servië (Presevo) vervullen een economische brugfunctie tussen die regio's.

Wat specifiek de kwestie-Montenegro betreft, proberen de EU en haar hoge vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid, Javier Solana, inderdaad om de Joegoslavische federatie bij elkaar te houden. Dit zal echter geen gemakkelijke oefening zijn : de machtsbasis van de Montenegrijnse president Djukanovic steunt immers in hoge mate – en zelfs bijna uitsluitend – op de belofte om Montenegro onafhankelijk te laten worden. Anderzijds kan nu ook al voorspeld worden dat een eventueel referendum over onafhankelijkheid voor Montenegro hoe dan ook een slechts een nipte meerderheid voor de ene of de andere optie zal opleveren. Een eenduidige uitspraak moet men van een volksraadpleging zeker niet verwachten. Ik heb daarom trouwens de indruk dat Djukanovic niet enkel steunt op de pro-onafhankelijkheidstendens in Montenegro, maar ook rekent op de anti-Montenegrijnse sentimenten in Servië. Door de kwestie maar te laten aanslepen groeit bij de doorsnee-Serviërs immers de ergernis over de Montenegrijnse aarzelingen omtrent de Joegoslavische federatie. Het is dan ook niet uitgesloten dat ze eieren voor hun geld kiezen, en ervoor opteren om de Montenegrijnen hun eigen weg te laten gaan. Ook de ambitie van de regering in Belgrado om op relatief korte termijn te kunnen toetreden tot de Europese Unie speelt bij dit alles een niet onbelangrijke rol. Indien samenblijven met Montenegro de kansen op toetreding verhoogt (de stelling die door de EU zelf wordt gepropageerd), dan wil men best samenblijven. Mocht Montenegro echter evolueren tot een struikelsteen op weg naar het EU-lidmaatschap,

dan zal men in Belgrado niet aarzelen om Montenegro te laten vallen. Mijns inziens zal dit het cruciale criterium zijn voor het toekomstige lot van Montenegro.

– *Het debat over de uiteindelijke status van Kosovo*

Ook het debat over de finale status van Kosovo wordt trouwens vanuit dezelfde optiek gedetermineerd. De wens om te kunnen toetreden tot de Europese Unie, is een van de weinige ambities die Servië, Kosovo en Montenegro gemeenschappelijk hebben. Momenteel wordt te dien einde dan ook een stabilisatie- en associatieproces op gang getrokken door een speciaal daarvoor samengestelde task force. Formeel lopen de gesprekken tussen Brussel enerzijds, en de Joegoslavische federatie anderzijds. Voor die Joegoslavische federatie is er naast de vertegenwoordigers van Servië en Montenegro, ook iemand van UNMIK die er specifiek Kosovo vertegenwoordigt. De vraag stelt zich op heden trouwens of er een lid van de Kosovaarse regering bereid zal gevonden worden om de UNMIK-zetel in de task force met de Europese Unie over te nemen, wetende dat die task force noodzakelijkerwijze over Belgrado verloopt. Dit zal voor de Kosovaarse regering zeker geen gemakkelijke beslissing zijn. Naar mijn aanvoelen zal UNMIK verder Kosovo blijven vertegenwoordigen, zolang de Kosovaarse regering niet in staat is tot een consensus over deze kwestie te komen. De interrelatie met de vraag naar de finale status van Kosovo maakt de zaken er echter zeker niet gemakkelijker op.

– *De Quint-groep en de impact van de Westerse landen op Kosovo*

Er was ook een vraag over de zogenaamde "Quint-groep". Dit gegeven komt slechts zeer zelden in de Westerse pers aan bod, maar is in Kosovo zelf tot het dagdagelijkse taalgebruik gaan behoren. Deze Quint-groep bestaat met name uit de vijf belangrijkste betrokken Westerse landen die op regelmatige basis informeel overleggen met de VN-bestuurder, de heer Steiner. Zo hebben ze bijvoorbeeld afgelopen zondag nog een groot deel van de dag vergaderd over de procedure voor de verkiezing van de president en de eerste minister. Er waren immers een aantal politieke problemen gerezen rond de betreffende verkiezingsprocedure zoals die was uitgestippeld in de voorlopige grondwet van Kosovo. Deze voorlopige grondwet voorziet namelijk dat de president wordt verkozen via een geheime stemming. Die president stelt dan een eerste minister aan, die op zijn beurt zijn kabinet

voorstelt. En daarover wordt dan uiteindelijk opnieuw gestemd. Het wantrouwen tussen de verschillende partijen bleek echter te groot om dit alles in verschillende etappes te kunnen laten verlopen. Eenmaal de president verkozen, was er immers geen spijkerharde garantie meer dat hij ook effectief de eerste minister zou aanstellen waarover men het voorafgaandelijk eens was geworden. Uiteindelijk heeft men, om uit de impasse te raken, dan ook president, eerste minister en regering in één enkel pakket gestemd. Onder andere die cruciale procedurele onderhandelingen zijn gevoerd tussen de Quint-groep en de heer Steiner.

Het zijn dus wel degelijk de Westerse landen, d.w.z. de Europese Unie en de Verenigde Staten, die het grootste politiek gewicht hebben binnen de internationale gemeenschap in Kosovo. Over de vermeende invloed van Turkije en de Arabische landen hoort men soms wel eens spreken, maar in de praktijk valt die zeer bescheiden uit. Persoonlijk heb ik daar in elk geval nog niet veel van gemerkt. Wel is het zo dat Turkije en een aantal Arabische staten, zoals zovele andere landen, een diplomatieke vertegenwoordiger hebben in Kosovo. Maar hun impact op de politieke besluitvorming blijft uiterst gering. Wat de financiële ondersteuning betreft zijn het eveneens de VS en de EU die het grootste deel voor hun rekening nemen. Iets wat in Kosovo trouwens ook zeer geapprecieerd wordt. Kosovo is hoe dan ook zeer sterk op het Westen, en dan in het bijzonder op de Europese Unie, gericht. De Kosovaren (zowel Albanezen als Serviërs als de diverse minderheden) staan in globo ook zeer wantrouwig tegenover mogelijke pogingen van Arabische landen om invloed te verwerven. Er is terzake dan ook geen echte reden om ongerust te zijn.

Rusland is in Kosovo een beetje een geval apart. Het heeft vanzelfsprekend een vertegenwoordiging in Kosovo, net zoals het ook troepen – onder KFOR-commando – in Kosovo heeft. Deze laatste opereren trouwens voornamelijk in de Amerikaanse sector, zodat er bijna kan gesproken worden van een gezamenlijk Amerikaans-Russisch optreden. De politieke invloed van Rusland in Kosovo is al bij al echter vrij beperkt. Meestal beperken ze zich tot het verdedigen van wat zij zien als de Servische belangen. Daarbij dient dan echter wel meteen opgemerkt te worden dat de Serviërs zelf soms nogal verveeld zitten met de manier waarop Russische vertegenwoordigers het "Servische belang" inschatten en voorstellen. De Servische belangen, zoals die gepercipieerd worden door de Russen, vallen m.a.w. niet noodzakelijk samen met de Servische belangen zoals de Serviërs die zelf zien.

– *De Servische migratie*

Wat de vraag naar de migratie van Serviërs betreft, klopt het dat er momenteel zowel Serviërs zijn die terugkeren naar Kosovo als die vertrekken uit Kosovo. Het cruciale moment zal met andere woorden aanbreken van zodra er meer mensen terugkeren dan vertrekken uit Kosovo. De meeste Serviërs vertrekken trouwens inderdaad uit economische overwegingen. In subjectief opzicht speelt ook het veiligheidsrisico nog een zekere rol in het vertrek van sommige Serviërs, hoewel in globo kan gesteld worden dat de Servische enclaves vrij goed beveiligd worden door de KFOR. Maar het spreekt voor zich dat het qua toekomstperspectief natuurlijk niet zeer aantrekkelijk is om opgesloten te zitten in een enclave waar er niet of nauwelijks werkgelegenheid of degelijk onderwijs is.

– *Handhaven van de bestaande internationale grenzen*

Wat een eventuele hertekening van de bestaande grenzen betreft, klopt het dat de internationale gemeenschap momenteel nog zeer sterk vasthoudt aan de grenzen zoals die op heden vastgelegd en erkend zijn. Specifiek voor wat Joegoslavië betreft, grijpt men dus terug naar de grenzen van de voormalige deelrepublieken en de voormalige autonome provincies. De internationale gemeenschap is niet geneigd om aan die grenzen te raken, aangezien men vreest dat dit zou neerkomen op het openen van de doos van Pandora én ook omdat men absoluut niet de richting wil uitgaan van mono-etnische staten. In de debatten over de status van Kosovo, zijn zowel de voorstanders als de tegenstanders het erover eens dat Kosovo hoe dan ook multi-etnisch moet blijven. Een hertekening van de administratieve grenzen is dan ook niet aan de orde. De idee om Noord-Kosovo te ruilen voor Zuid-Servië is voor de internationale gemeenschap dus gewoon onbespreekbaar.

– *"Institution building" door de internationale gemeenschap*

Met de vraag naar de initiatieven van de internationale gemeenschap ter ondersteuning van de parlementaire democratie in Kosovo, komen we op het terrein van de OVSE, de organisatie waarvoor ik momenteel werk. Opbouw van democratische instituties is immers de "core business" van de OVSE. Het organiseren van democratische verkiezingen maakt daar vanzelfsprekend deel van uit. In Kosovo zullen nieuwe gemeenteraadsverkiezingen doorgaan op 21 september van dit jaar. Dat zullen dan de tweede vrije gemeenteraadsverkiezingen in

Kosovo zijn. Het huidige parlement is verkozen voor drie jaar, zodat het nog tweeënhalf jaar te gaan heeft.

Een tweede element in de werking van de OVSE betreft de ondersteuning en begeleiding van de nieuw-verkozen assemblees. Wat het Kosovo-parlement betreft is er een vrij omvangrijk ondersteuningsprogramma opgezet door een tien- à twaalfstal organisaties, stichtingen en regeringen. Deze geven op verschillende manieren (onder andere door de organisatie van conferenties, werkbezoeken e.d.m.) ondersteuning aan deze jonge assemblee. Een van de modellen die op dit moment nader bestudeerd worden, behelst de ondersteuning en begeleiding van specifieke commissies in het Kosovo-parlement. Zo heeft, bijvoorbeeld, de Duitse sociaal-democratische Friedrich-Ebert-Stiftung interesse betoond om de commissie voor "social affairs" van het Kosovo-parlement min of meer te "adopter" en die zo te linken aan de corresponderende commissie in de Duitse Bundestag.

Persoonlijk denk ik dat het ook voor het Vlaams Parlement een interessante piste zou zijn om eens na te gaan aan welke commissie van hieruit ondersteuning gegeven kan worden. Er kan daarbij onder andere gedacht worden aan de commissie onderwijs, aangezien momenteel alle leerplannen in Kosovo moeten worden herschreven. En ook inzake openbare diensten kan Vlaanderen de Kosovaren ongetwijfeld heel wat nuttigs bijbrengen. Interessant aan dit samenwerkingsmodel is vooral dat met de betreffende Kosovaarse parlementsleden, die per definitie tot verschillende partijen en tot verschillende etnische groepen behoren, een duurzame werkrelatie kan worden uitgebouwd. De OVSE stimuleert deze piste dan ook ten volle.

– *Ontbreken van een religieuze component in het Kosovo-conflict*

Voor wat de opmerking aangaande de rooms-katholieke minderheid in Kosovo betreft, denk ik niet dat hun positie op dit moment op enigerlei wijze bedreigd zou zijn. Bij de eedaflegging van Rugova en de aanstelling van de eerste minister en de andere ministers, waren bijvoorbeeld zowel de katholieke bisschop als de moefiti van Kosovo op de zitting aanwezig. Ze treden trouwens ook bij andere gelegenheden vrij regelmatig samen op.

Formeel gesproken is de meerderheid van de Kosovo-Albanen moslim, terwijl de katholieken een veel kleinere groep vormen. De graad van religiositeit van de moslim-bevolking is echter vergelijkbaar met die in Vlaanderen of België. Het is dus

zeker niet zo dat dit een bepalende identitaire factor is. Op dit moment is men op de eerste plaats Albanen, Serviër, Bosniak, Turk, enzoverder. De religieuze affiliatie is op heden dus zeker geen factor van conflict tussen de Kosovo-Albanen onderling. Uiteraard is er wel een zekere spanning tussen Kosovo-Albanen moslims en katholieken aan de ene kant en orthodoxe Kosovo-Serviërs aan de andere kant, maar dat heeft inherent meer te maken met het politieke dan het religieuze gegeven.

Het klopt ook dat de Servisch-orthodoxe kerken en monumenten bijna allemaal door KFOR worden bewaakt, maar ook dat moet worden gezien als een symptoom van het onderliggende politieke probleem. Er zijn in Kosovo overigens heel wat oude, historisch belangrijke orthodoxe monumenten. De meeste daarvan zijn ook onbeschadigd de oorlog doorgekomen en worden dus nu bewaakt. Een aantal orthodoxe kerken en monumenten zijn echter wél opgeblazen, maar een deel daarvan bestaat uit kerken en gebouwen die de voorbije tien jaar zijn opgetrokken, waardoor ze gepercipieerd werden als deel uitmakende van het politieke conflict. Het is dus de perceptie die van een gebouw of een monument een politiek probleem maakt. Tussen de bevolkingsgroepen alsdusdanig is er echter geen sprake van een religieus bepaald conflict.

De heer Luc Van den Brande, voorzitter : Ik denk dat ik de mening van de hele commissie vertolk als ik stel dat u ons op een uitstekende manier hebt ingelicht over de actuele toestand in Kosovo. Ongetwijfeld zullen ook de diverse concrete suggesties die u gedaan hebt een echo krijgen in onze parlementaire werkzaamheden. Ik twijfel er daarbij overigens niet aan dat ook de diverse organisaties die in Vlaanderen actief zijn rond Kosovo – ik denk daarbij dan onder andere aan de vzw Vriendenkring van de Balkan en Kosovo, het Kosovo-comité, Pax Christi Vlaanderen – de Vlaamse overheid zullen blijven bewerken om deze suggesties realiteit te zien worden. Mogelijks kan het Vlaams Parlement op een toekomstig tijdstip trouwens in dialoog treden met deze NGO's, teneinde gezamenlijk tot initiatieven te komen. Zonder dat Vlaanderen zich moet moeien met de definitieve status van Kosovo, kan er van hieruit immers toch heel wat concrete hulp verstrekt worden. Ik ben er daarbij van overtuigd dat het Vlaamse optreden ten gunste van Kosovo des te effectiever zal zijn, in de mate dat de inspanningen vanuit het veld ook ondersteund worden door de politieke beleidsverantwoordelijken.

Ik wil besluiten met de heer De Vrieze nog veel succes toe te wensen in zijn huidige opdracht.

De verslaggever,

De voorzitter,

Eloi GLORIEUX

Luc VAN DEN BRANDE
